

ภาพย์เห่เรือเจ้าฟ้ากุ้ง

และ

เสภาของสุนทรภู่แต่ง ๒ เรื่อง

เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร

และเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนกำเนิดพลายงาม

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นายแดง ศิลปสุขุม

ณ ฌาปนกิจสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๘๘

คำนำ

ด้วยนายณรงศ์ ศีตปลั่งชุม ได้มาแจ้งความจำนง ต่อหอสมุด
แห่งชาติ กรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์ หนังสือเรื่อง กายพะเหเรือ
พระนิพนธ์ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ คือ เสด็จพระราชพงศาวดาร ของ
สุนทรภู่ ตอนทหนึ่ง เรื่องตเมืองขอม และเรื่องเสภา ขุนช้างขุนแผน
ตอนกำเนิดพลายงาม ของสุนทรภู่ รวม ๓ เรื่อง เพื่อดำเนินงาน
ฉาบปกิฉัพ นายแดง ศีตปลั่งชุม ผู้บิดา กำหนดงานในวันที่ ๓๑
ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ณ ฌานพิมพ์วิจิตรศิลป์ของพิมพ์ กวดได้มนต์ดีวิหาร
หนังสือเรื่อง กายพะเหเรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์
หรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่า เจ้าฟ้าองค์เอก ถิ่นมัยปดาบกรุงศรีอยุธยา
เป็นบทประพันธ์ ททรวงคุณค่าในทางวรรณคดี มีผู้นิยมกันแพร่หลาย
แม้จะเคยจัดพิมพ์ ขนหลายครั้งแต่จากตาม ก็ยังมีผู้มาขอต้นฉบับพิมพ์
อยู่เสมอ

ด้วยบทประพันธ์ของสุนทรภู่ นั้น เจ้าภาพได้ขอเลือกจัดพิมพ์
เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงบิดา ผู้วายชนม์ผู้มอุปนิสัยดีรักบทกถอน

กรมศิลปากรขออนุโมทนากุศลบุญราศีทักษิณานุปทาน ซึ่ง
บุตรและธิดาได้บำเพ็ญสนอง คุณบิดา ด้วยอำนาจคัมภีร์เวทศา
สตร์ และได้ให้พิมพ์หนังสือแจกเป็นวิทยาทาน ของกุศลผลบุญ
ทั้งปวงจงเป็นพดลปัจจัยอำนวยอริยวิบุตมบุญผลแด่นายแดง คีตปัสุข
ผู้ถวายชนม์ ตามสมควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพจกทุกประการเทอญ

พ.อ.

อธิบดีกรมศิลปากร

๓ ตุลาคม ๒๔๘๘

นายแดง ศิลปสุขุม

ชาติ๕ ๒๗ เมษายน ๒๔๑๖

มรณะ ๔ สิงหาคม ๒๔๕๗

สิริรวมอายุ ๔๑ ปี

ประวัติ

หนังสือเล่มนี้เจ้าภาพได้เอยกบทกตอนของสุนทรภู่บาง กาย
เหวอบ้าง จิตพมพเบนอนุ์รณแก่นายแดง คีตปลัดชุม ผู้ถึงมรณะ
แล้ว เพราะขณะทนายแดงยังมีชีวิตอยู่ แม่เป็นชาวนาอยู่ในแดนกัน
ตาร คตะกึ่งด้วยก้นโอของกระบือและโคตนคม ดังขณะเมื่อสอน
บุตรธิดา นายแดงชอบอ้างบทกตอนของกวมชอคงให้บุตรธิดาฟังเป็น
คติบ่อยๆ เช่น “มีวิชาเหมือนหมัทรพยอยู่นับแสน จะตกถิ่นถานใด
คงไม่แคลน ถึงคับแค้นภพยังประทังตน” หรือ “นางพวงเรือด้อ
พวงบัวอณชาติัย เราก็จิตตคคตุดเจ้าเขาก็ใจ ผู้กอนโยผู้ไมครดักว่า
พาด” ดังนเป็นตน

นายแดง คีตปลัดชุม เกิดปีระกา ๓ ๖ ค่ำ เวลาประมาณ

๑๖.๐๐ น. ตรงกับวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๖ ณ อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดสุโขทัย บิดาชื่อน้อย มารดาชื่อไม่ ภูมิดำเนาเดิมของบิดา
อยู่ตำบลอุตุระภา จังหวัดชลบุรี ของมารดาอยู่ตำบลวัดต้นเขา อำเภอ-
สุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย บิดาเคยรับราชการอยู่ในกรมกระษापัน
ในสมัยก่อน เมื่อเขาวยนายแดงเคยศึกษาเล่าเรียนที่วัดหิงส์รัตนาราม
จังหวัดธนบุรี วัดจักรวรรดิราชาวาส และโรงเรียนพระตำหนักถวน
กุหลาบ ตามลำดับ เคยสอบได้ได้ประกาศนียบัตรประโยคหนึ่งสมัย
ก่อน และเรียนต่อประโยคสองซึ่งสูงที่สุดในสมัยนั้น แต่สอบได้ตก จึง

แดงได้พยายามปฏิบัติหน้าที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทศวรรษที่ผ่านมาอย่างหนึ่ง
 กคือ เป็นฆานาที่เห็นคุณค่าของการศึกษาอย่างแท้จริงผู้หนึ่ง เมื่อ
 ประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว ลูกฆานาดังกล่าวไม่มีใครมีโอกาสได้ศึกษา
 ได้เรียนในโรงเรียนสมัยใหม่ แต่สำหรับนายแดงได้พยายามตั้งบุตร
 ไปวัดเรียนกับพระ แดวยังเสียสละความดีส่วนตัวและทรัพย์สิน ให้
 บุตรได้เข้าเรียนหนังสือสมัยใหม่อย่างเต็มที่ โดยเรียนจบชั้นมัธยม
 ของโรงเรียนประจำจังหวัด แดงก็ให้ไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ-
 พระมหานคร จนจบชั้นมัธยมบริบูรณ์ และให้เข้าศึกษาชั้นอุดมศึกษา
 ทุกคน และเข้ารับราชการไปตามความสมัครใจ จนบุตรทั้งสองซึ่ง
 คนหนึ่งได้ไปตงานการทหารในทวีปยุโรป อีกคนหนึ่งไปตงานสหกรณ์
 ในสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา ส่วนฆานานักได้จัดการให้
 มีเหย้าเรือนเป็นหลักฐานไปทุกคน พฤติกรรมของนายแดงที่ยกมา
 กล่าวถึงนั้นน่าต้องนับว่าเป็นประโยชน์แก่สังคมและเป็นพ่อที่ดีของลูก
 นอกจากคติทางโลกที่นายแดงได้ให้แก่บุตรธิดา โดยอ้างบทกถอนของ
 กถมข้อแล้ว บางคราวก็ได้อำนาจศีลธรรมทางพุทธศาสนาพราดอันแก่
 บุตรธิดาด้วย เช่น อ. อา. กะ. ละ. จำเป็นหัวใจเศรษฐี ให้ปฏิบัติให้
 ถึงพร้อมจะเขาตวรอด ซึ่งเป็นคำย่อมาจาก อุตฺตทานธมฺปทา ถึงพร้อม
 ดวยความหมั่น อารกฺขธมฺปทา ถึงพร้อมดวยความรักษา กตฺยานมิตฺตา
 คบคนดีเป็นมิตร ธมฺชวิตา เติงชีวิตโดยชอบ และ ปิโยเทวมนุสฺสธานํ
 ผู้ใดอดทนและขมใจเพื่อความดีได้ ย่อมเป็นทริภคเองเทวดาและมนุษย์
 ึ่งหลายเป็นคณ นอกจากนายนายแดงเป็นผู้ปฏิบัติก็ตั้งหาได้เป็นลัด
 ใหญ่แห่งชีวิต ผู้ดลใจวางใจให้ชีวิตดีแล้วไม่พึงกระทำเขยตงแต่

สารบัญ

๑. อธิบายตำนานเห่เรือ
พระนิพนธ์ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ หน้า ๑
  ๒. กาพย์เห่เรือ
พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ หน้า ๘
  ๓. เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร
สุนทรภู่ แต่ง ตอนที่ ๑ เรื่องตเมองขอม หน้า ๒๘
  ๔. เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนกำเนิดพตางาม
สุนทรภู่ แต่ง หน้า ๔๒
-

อธิบายตำนานเทวเรอ

พระนิพนธ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ภาพเขียนเทวเรอ

พระนิพนธ์

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์

อธิบายตำนานเหเรือ

ของ

สมเด็จพระยาคำรกราชานุกาพ

กาพย์เหเรือเหตานั้น ถ้าวาโดยกระบวนหนึ่งคือตอนเบนนกตอน
ตั้งวาทซึ่งแต่งด้อย่างที่สุดในหนังสือไทยพวก ๓ ด้วยเหตุนี้คนทั้งหลาย
จึงชอบอ่านและพอใจจำไว้ชบรื่องเด่นดังแต่ไรๆมาจนทราบเท่าทุกวันนี้
ผู้ที่ได้สมุดเล่มนี้ไปเห็นจะไม่ใคร่มีใครหรือถามถึงนัยพิศวงพิศมัย ที่
จะไม่เคยอ่านและไม่ชอบบทเหเรือ เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นที่จะต้อง
อธิบายบอกวาทเหเรือเป็นของดีอย่างไร แต่เหเรือ ถ้าวาโดยประ-
เพณีและเรื่องราวของบทเหเรือตำนานในทางโบราณคดีมีอยู่บ้าง
บางทีจะมีผู้ซึ่งไม่เคยทราบ ข้าพเจ้าจึงจะต้องอธิบายตำนานเหเรือ
ในตำนาน ตามที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินผู้ใหญ่บอกเล่าประกอบกับความรู
และความสันนิษฐานของตนเองด้วย ถ้าความที่ข้าพเจ้าแต่งดังที่แปล
กล่าวดังนี้ขึ้นบ้างอย่างไร ขอบท่านผู้อ่านจงอภัยโทษด้วย

จะกล่าวด้วยการเหเรือก่อน ลักษณะการที่พดพายชบรื่อง
อย่างหนึ่งอย่างใดในเวดาศพายเรือนั้น เห็นจะมีเป็นประเพณีด้วยกัน
ทุกชาติทุกภาษามรรดาที่เหเรือพาย และคงมีมาแต่ดึกดำบรรพ์
ทีเดียว ด้วยมีประโยชน์เป็นสัญญาอันให้พายพร้อมกัน และให้เกิด
ความรื่นเริงพอแก่เห็นอยู่ได้บ้าง เหเรือของชนชาติอื่น ๆ มีจนและ
ญวนเป็นต้นนั้น ที่เขาร้องเด่นดังเกกนกไต่ย่นอยู่ แต่ข้าพเจ้าไม่ได้เอา
ใจได้สืบสวน ด้วยไม่พียงแต่เรื่องที่จะกล่าว จะกล่าวเฉพาะแต่เหเรือ
ของไทยเรา เข้าใจว่าเหเรือทุก ๆ อย่างย่อมจะมีมูลเหตุ แต่หาก

ใต้ในเวลานั้นบ้างไม่ได้บ้าง ยกตัวอย่างเช่นชานยาว "เหยอเยอ"
 ที่เราเคยได้ยินอยู่ทวักนนั้นเป็นเห้อย่างคำ มุตเหตุจะมาแต่ไหน และจะ
 เป็นภาษาไร ข้าพเจ้าไม่เคยทราบ จนไปใต้เกาะเงอนเมื่อปี
 พ.ศ. ๒๔๓๔ เมื่อไปราชการประเทศยุโรป ข้ากดับโปรดให้มาทาง
 ประเทศอินเดียได้ไปแวะที่เมืองพาราณสี เขาจัดที่ให้อยู่แห่ง ๓ ต่าง
 ฟากแม่น้ำคงคาที่บรามนคร ซึ่งเป็นที่อยู่ของมหाराชาพาราณสี จน
 ที่ข้าพเจ้าจะไปบรามนครนั้น มหาราชาจัดเรือชานามารับข้ามฟาก
 เบนเรือ ๒ ลำผูกติดกัน ทำเป็นมณฑปไว้ข้างท้ายตงเกาะอริบแขกไว้
 ในมณฑปนั้น พอลอกเรือพายข้ามแม่น้ำคงคา ผู้พายคนหนึ่งขับร้อง
 เป็นภาษาสันสกฤตช่นโดยคำว่า "โอม" แต่คำต่อไปว่ากระไรข้าพเจ้า
 ไม่เข้าใจ ประมาณอักษรดักบาตคนที่ ๓ พอลบผู้พายก็รับด้วยเสียง
 ดังคล้ายๆ "เยอ" ดังคำ แด้วคนขับทักช่นใหม่ ผู้พายก็รับเยอออก
 ให้ไปอย่างนั้นจนข้ามถึงทวารามนคร ข้าพเจ้าถามเขาว่าผู้พายขับร้อง
 อะไรกัน เขาอธิบายว่าเป็นคำขับบูชาพระรามพระลักษณ ได้ความ
 เช่นนั้นจึงเห็นว่า เรื่องชานยาวเหยอเยอของไทเกราณนั้น เห็นพวก
 พราหมณ์จะพาแบบแผนเข้ามาแต่มีชณิมประเทศเป็นแน่ แต่เดิมคง
 จะขับเป็นภาษาสันสกฤต ครั้นนานเข้าหลุดลุ่ยไปทีละน้อยด้วยเราไม่
 ูรู้ภาษา จึงเหลืออยู่แต่เหยอเยอ จึงไม่รู้ว่ภาษาอะไร ยังเห็นมี
 ในคำร่าอกอย่าง ๓ ซึ่งเรียกว่า "สระเห" ถ้อยคำก็แปลก ช่นว่า
 "เห้แต่เรือ" พดพวยรับว่า "เห้เห้เห้เห้" เมื่อจะจบต้นบทช่นว่า

“ไชยแก้วพอเอ๋ย” พดพายรับว่า “โอวโอว” นี้ ดูท่าเดิมก็ว่าจะ เป็น
 ภาษาดั้งดังกฤตอก แต่เมื่อเหตุจะมาอย่างไรข้าพเจ้าหาทราบไม่ ถ้อย
 คำที่เข้าใจได้แจ๋ไปด้วยคำบริบท คงจะได้ชี้ให้กระบวนเรื่องหลวง
 มาแต่ก่อน แต่บทเหวอที่เราชอบร้องกันเล่น เช่นชมเรือกระบวน
 เล็ดจ และชมปลาดำเป็นต้น ที่แต่งครึงกรุงเกากัด หรือบทเหวอแต่งใน
 ชั้นกรุงรัตนโกสินทร เช่นเหวอชมกับข้าวของกินนกกัด มิใช่บทเหวอใน
 การหลวงรัตนานเป็นแน่ (ดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า) ว่าเมื่อแต่งชน
 เป็นแต่สำหรับเหวอเล่นโดยลำพัง ฟังเอาบทเหวอเหล่านั้นมาใช้ในการหลวง
 เมอรัชกาลที่ ๕ เอง บทเหวอกระบวนหลวงของเดิมนอกจากจะเหว
 ว่าจะมีบทอะไร ๆ ชัก ในภาพของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ก็บังได้ว่า “พด
 พายกรายพายทอง ร้องไห้เหวอให้มา” ดังนี้ เห็นจะไม่ได้หมายความว่า
 ให้แต่สิ่งอย่างเดียว แต่บทเก่าหากสูญเสีย จึงทราบไม่ได้ใน
 เวลานี้ว่าบทเหวอไร้อีกบ้าง

ถ้าว่าโดยดำนำสำหรับเหวอ ในคำราบออกได้ ๓ อย่างเรียกว่า
 ดัระเหวอย่าง ๑ ข้าดัระเหวอย่าง ๑ มุดเหวอย่าง ๑ แต่ที่เคยสังเกตเห็น
 ลักษณะเหวในกระบวนหลวงเห็นเหวอยู่ ๔ อย่าง คือ เมอเล็ดจดังประทับ
 ในเรือพระที่นั่งแถว หลวงพิศณุสัน ขุนรามเมรี เป็นต้นบท (จะได้
 เป็นต้นบทโดยตำแหน่งหรือโดยเฉพาะคง ข้าพเจ้าไม่ทราบแน่) คน
 หนึ่งนั่งคุกเข่าพนมมือให้โคลงนำกาพย์ บางทีเรียกกันว่าเกริ่นโคลงก็
 เคยได้ยิน เมื่อจบบทโคลงแถวจึงยกเรือพระที่นั่ง พดพายนกบน
 จัหวะซ้ำ เพราะว่าเรือตามน้ำไปหนักแรงผจญพายเขางามได้ ใช้

ท่านองเห้ชา เขาใจว่าไตกับทเรียกในตำราว่า ซ้ำดวเห้ (น่าจะเป็น
 ซ้ำแฉวเห้ คงหมายความว่า เห้ชา พอจนจะถึงทประทับ ต้นบท
 ซักส่วเห้ คำนี้จะหมายความว่าอย่างไรยังคิดไม่เห็น คณะพอบท
 เรือพระที่นั่งกงตงทจอด ซากตบเรือทอนนามระยษ่านไกดค้องพายหนัก
 จ้งหระเร็วไซเห้ท่านองเรือ มพดพายรบ "ฮะไซ" นั้นเขาใจว่าได้
 กับทเรียกในตำราว่า มุดเห้ คงหมายความว่าเห้เป็นพน เมอจับท
 พายจว ๓ ทตั้งทกบท ถาดอยพระประทับเดือน ๑๒ ซงมการแต่งเรือ
 พระที่นั่งกงทรงพระไชยดำหนึ่ง พานพุดดอกไม้พทรบชาดำหนึ่ง เวตา
 เรือกงเขามาทชดเพยบเรือบตดงกพระที่นั่ง ทรงจุดเทียนเครื่องนมส
 การแล้ว ไปรดให้จอดเห้ถวอยอยู่นาน ๆ จ่าเป็นท่านองมุดเห้ เห้ถวอย
 แล้วออกเรือ จ้งเปิดยบนเป็นท่านองซ้ำดวเห้ ลักษณะการเห้เรือเคย
 เห็นตงกตาอมาน

ทจนจะกตาอดงค่านานบทเห้เรือต่อไป บทเห้เรือทพมพในส่มุด
 เฒนมมค่านานได้ทราบมาตงน

บทเห้เรือของเจ้าฟ้าชรรรมชเบคร์ม ๒ เรือ เรือท ๑ ชม
 พยุหยาตราทางชตมารค ซนคั้นแค "พระเสด็จโดยแดนชต ทางเรือ
 ค่นงามนิคณาย" ต่อชมกระบองเรือว่าด้วยชมปลดา ชมไม้ ชมนก
 เป็นนราท้ บทเห้เรือนเห็นได้ในด้านฉวนจว เจ้าฟ้าชรรรมชเบคร์มทรง
 นพนขสำหรับเห้เรือพระที่นั่งของท่านเอง เวตาตามเสด็จชนพระบาท
 ๒๑๑ จากกรุงเกาเวตาเข้า พยเยนกงดงทางเจ้าตงนุก

บทเหเรือของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์เรื่องที่ ๒ นั้น เป็นคำตั้งวางน
 เยาเรื่องพระยาครุฑทศนาถกษมาบาท ขึ้นต้นว่า “ทางกรโอบอุ้ม
 แก้ว เจ้ามามแพรวด์บัสร์รพวงค์” แล้วว่าต่อไปเป็นกระบวนตั้งวาง
 จนจบ ถ้างัดจะเห็นได้ในตำนานว่าเอาเรื่องจริงอันเป็นความขำ
 ดับตในพระหฤทัยของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ออกมาตลอดทั้งเรื่อง เรื่อง
 ทวามนอาจะรู้ได้ในปัจจุบันนี้ ด้วยมีปรากฏอยู่ในหนังสือพระราช-
 พงศ์าวดาร ที่ใดกล่าวถึงเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ตอบมุขลัมภ์ครุฑใครกับ
 เจ้าฟ้าตั้งวาง ถ้างัดจะเข้าใจว่าบทเรื่องเหเรือนี้ ว่าด้วยเรื่องตั้งวางเจ้าฟ้า
 ตั้งวางทั้งต้น ด้วยเหตุนี้แต่เดิมเห็นจะไซ้บทเรื่องนี้แต่เฉพาะเหเรือ
 ทรงเรือประพาดโดยดำพั้ง เช่นเทียบท่งนาเป็นต้น

๒. บทเหเรือพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าน
 ภาไลยนั้น คงจะชมชาวของกษัตริย์ว่า “มั่งหมั่นแกงแกงดา หอม
 ยี่หวารด์รอนแรง” เป็นต้น ตลอดจนว่าด้วยงานนักชดถุกษ์ เข้าใจว่า
 ทรงพระราชนิพนธ์แต่เมื่อในรัชกาลที่ ๓ ผู้หัดผู้ใหญ่เฝ้าทูลเกล้าฯ
 พระราชนิพนธ์ทรงชมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรมหาราชินี แต่ยังเป็น
 สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ ด้วยกระชบวนแต่งเครื่องเสวยไม่มีผู้ใดจะ
 เสมอในครั้งนั้น บทเหเรือซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย
 ทรงพระราชนิพนธ์ ก็สำหรับเหเรือเสด็จประพาดได้ใช้ในราชการ
 เรื่องเหเรือในราชการนั้น โคลงพยพญาครุฑพระกรูณ ซึ่งสมเด็จพระ
 พระปรมาธิบดีในรัชทรงนิพนธ์เมื่อรัชกาลที่ ๓ ไม่ได้กล่าวถึงเหเรือ

เดย จึงเข้าใจว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เอา
บทเหเรือ ทั้งบทครึ่งกรุงเก่าและบทพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ มาใช้
เหเรือในราชการต่อเมื่อในรัชกาลที่ ๔

๓. บทเหพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ นั้น มีแต่ขมโคมบทเดียว
ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับให้เหถวายเจดาดอยพระประทับ ดังกล่าวมา
ไม่มีใครจะได้ใช้ในท่อน นาน ๆ ไดยินเอาไปเหกระษบจนพระกฐินพยุห-
ยาตราครั้ง ๓ เหพระราชนิพนธ์เรื่องน ผู้เคยตามเสด็จตงเรือมตตงก
ดอยพระประทับ ไดยินเหทุก ๆ มีจ้งจำไว้ได้ แต่ไม่ปรากฏว่าได้เคย
พิมพ์หรือจดไว้ในที่ไหน เพิ่งจะพิมพ์ในทีประชุมกาพยเหเรือน

๔. บทเหพระราชนิพนธ์ในรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งพระราชนิพนธ์พระ-
บรมราชานุญาตให้มาพิมพ์ในประชุมกาพยเหเรือดวยนน ทรงพระราช
นิพนธ์พระราชนิพนธ์สำหรับพิมพ์ในหนังสือสมุทราสาร อดหนุนราชนาถ
ธันวาคม เมื่อชวด พ.ศ. ๒๔๕๗ เขาเคาเรือมบทเหเรือเก่ามาทรง
พระราชนิพนธ์เทียบดกษณะการในเวดาบัจจุบันน เป็นคนว่าเหเกาขม
กระษบจนเรือพาย ซึ่งเหเรือพระทงนงแตะเรือรบเรือไต้ในครงนน พระ-
ราชนิพนธ์ทรงขมเรือพระทงนงแตะเรือรบแตะเรือไต้ ซึ่งเหเรือกตไฟใน
เวदान ดังบทอนกทรงเทียบให้ตรงกบการทเบนอญแตะคความนิยมใน
สมัยน ทั้งขมทางพรพณาแตะในกตอนสั่งอาต ถ้าเบนนกเรียน
โบราณคคอ่านดวยความสังเกต บทเหเรือตงแตะคกรุงเก่าแตะ
ทคตงครงรัชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทรแตะพระราชนิพนธ์รัชกาล

ที่ ๖ นี้ จะได้ประโยชน์ความเข้าใจการที่เปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ
ทั้งความนิยมและการงาน นอกจากประโยชน์ที่ได้ในทางอันหนึ่งคือ
กตอนที่แต่งตั้งส่วน ๑

๕. บทเหเรือพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรม-
พระนิศรานุวัติวงศ์นั้น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
นครสวรรค์วรพินิตทูลเชิญให้ทรงนิพนธ์ เมื่องานพระราชพิธีพระบรม
ราชาภิเษก สมโภชพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๖ ด้วยมี
การสมโภชส่วนกระทรวงทหารเรือสนองพระเดชพระคุณ เมื่อวันที่ ๘
ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๓๓๐ พ.ศ. ๒๔๕๔ มีการตกแต่งสถานที่
ในกรมทหารเรือแถวท่าราชวรดิษฐ์ทั้ง ๒ ฝากแม่น้ำ ตลอดจนวัด
อรุณราชวราราม และมีกระบวนแห่เรือในแม่น้ำ บทเหเรือนี้ในเรือ
พระที่นั่งกง เมื่อมาจอดลอยชายฝั่งท่าราชวรดิษฐ์ ตำนาน
ของบทเหเรือมีดังแต่ดั่งมาน.

หมายเหตุ:— ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ เจ้าภาพเลือกพิมพ์เฉพาะ บทเห
พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้ากุ้ง ส่วนบทเหทั้ง ๕ บทโดย
บริบูรณ์นั้น มีพิมพ์อยู่ในประชุมกาพย์เหเรือ ซึ่ง
หอสมุดแห่งชาติเคยจัดพิมพ์ไปหลายครั้งด้วยกันแล้ว

กาพย์เห่เรือ

พระนิพนธ์ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์

เห่ชมเรือกระบวน

โคลง

• ปางเสด็จประเวศต่าง	ชดาโดย
ทรงรัตนพิमानไชย	กิ่งแก้ว
พริ้งพร้อมพวงพดไกร	แห่นแห่
เรือกระบวนต้นแพ้ว	เพ็ลศพรังพายทอง ฯ

ชาลวะเห่

• พระเสด็จโดยแดนชล	ทรงเรือคันทงามนิคินาย
กิ่งแก้วแพ้วพรรณราย	พายอ่อนหยับจับงามอน
• นาวาแน่นเป็นชนิด	ด้นรูปสัศคัวแต่นายกร
เรือรุดทองงัดตอน	ด้าครวตนครนครนพอง
• เรือครุฑยุคนาคหว	ดวดดอยมาพามันผยอง
พดพายกรายพายทอง	ร้องโห่เห่โอ้เห่มา
• ตมรมุขุดคาน	เพียงพิมานผ่านเมฆา
ม่านกรองทองรจนา	หลังคาแดงแยงมังกร
• ตมมรลไชยไกรกามแก้ว	แต่งแหวดจับจับด้าคร
เรียบเรียงเคียงคูจร	ดั่งร่อนฟ้ามาแดนดิน
• ตูวรรณหงส์ทรงภูห้อย	งอนชดช้อยดอยหลังดินรู
เพียงหงส์ทรงพรหมินทร์	ดินด้าค้เดือนเคอนตาชม

๐ เรือไชยโวของวง

เตียงเจ้าเร้าระคม

มละเห้

๐ คชด้หัทผานเผน

ราชด้หัทนยน

๐ เรอมาหนามงนา

เพยงมาอาชาทวง

๐ เรอด้หวงเผนไผน

คยงด้หวงตาพอง

๐ นาคาหนาดังเบน

มังกรธนพายพัน

๐ เตียงผางาเท้าไผน

นาวาหนาอนทรี

๐ ดนตรมองอด

โหย้กครกครนโครม

๐ กร้ทาหุนาเวศ

เหมหนชนกระมด

รวดเรอจรงยงชยงตม

หมทายเขนเดนคูกน

คดงเบนเหนชบชน

คนด้คองคคยงยง

แถนเดอชญาดาระหง

องคัพระพายผายผันผยง

โจนตามคคณผันผ่าพอง

เบนแถงทอด้องคคกน

คชระเมนเหนชบชน

ทนชางหนาจาดักกร

เพยงโจนไปโนจวรี

ทบักเหมชนเดอนดอยโพยม

ก้องกาหตพดแห้โหม

โด้มนด้ชนรนเริงพด

จกนคเรศโดยด้ชาต

ยตมัจญาดาร์พนม ๑

เห่ชมปลา

โคลง

○ พิศพรรณปลาว่ายเคต้า	คดงัน
ถวิลดูตาดวงจันทร์	แจ่มหน้า
ม้าย่างพิ้วพัน	พิศวาด
ควรฤพรากน้องข้า	ชวดเคต้าคดงันมา

ข้าละเห่

○ พิศพรรณปลาว่ายเคต้า	คิดถึงเจ้าเค้าร้าอารมณ์
ม้าย่างวิ้วชม	ดมดำใจไม่พามา
○ นวลจันทร์เป็นนวลจริง	เจงามพริ้งยงนวลปลา
คางเบอนเบอนหน้ามา	ไม่งามเท่าเจ้าเบอนชาย
○ เพียนทองงามดั่งทอง	ไม่เหมือนน้องห่มตาตพราย
กระแหแห่หางชาย	ดั่งสายส่วาดคดจจากดม
ทรงแปลง	

○ แกมซาซาใครต้อง	อนแกมน้องซาเพราะชม
ปลาทุกทุกชอกกรม	เหมือนทุกชพทจากน้อง
ทรงแทรก ๕ บท*	
มุละเห่	

○ นางเงินคองเงินยวง	ชาวพรายชวงดีด้าอง
ไม่เทียบเปรียบโฉมนาง	งามเรองเรอเหนือด้องดี
○ ปลากรายว่ายเคียงคู่	เคตาดกนอยดงามดี
แต่นางห่างเห็นพิ	เห็นปลาเคต้าเค้าร้าใจจร

---

* ทรงแปลงทรงแทรกตรงนี้เข้าใจว่า พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 สหลันภาไลยทรง แต่ทว่าทรงแทรก ๕ บทพิเคราะห์คัดตามกลอนเป็น ๑ บท

ทรงแทรก & บาท

○ หางไก่อ่วยแหวกอ่วย	หางไก่อ่ค้ายไม่มีหงอน
คิดอนงคองเขวอร	ผมประบ่าอ่าเอี่ยมไว
○ ปถาดร้อยตอยต่องชด	อ่วยเวียนอนปนกันไป
เหมือนดร์อัยทรงทรามไว	ไม่เห็นเจ้าเศรวบอ่วย
○ เนื้ออ้อนอ้อนแตรอ	เนอของฤาอ้อนทงกาย
ใครตองอ้องจิตชราย	ไม่วายนักตริกตริงทรง
○ ปถาเดื่อเหตอทตา	เดอมแหตมกว่าปถาทงปวง
เหมือนตาดัดตาดวง	ดแหตมตาชาเพราคม
○ แมตงภูกเคียงอ่วย	เห็นคต่ายคตายน่าเซยชม
คิคความยามเมอดัม	ต้นทเคตเจ้าเออบาง
○ หวเกศ์เพศ์ชอปถา	คิคดุดตาอวอองคนาง
หวเกศ์เจ้าดร์ด่าง	เดินเกศ์ดัดอวยรวยกถนหอม
○ ชะแวงแผ่งฝั่งแนบ	ชะวาดแอบแปบปนปดอม
เหมือนพแนบแอบถนอม	จอมดวาคินาฏบังอร
○ พิศุดหม่มจณา	อ่วยแหวกมาในด้าคร
คินงนุชดัดด้ายดัมว	มาดอวยพิจะดีใจ

เห่ชมไม้

โกลง ◦ เว็ชชายชมมิ่งไม้	มิ่งพรรณ
วิมท่าดำครคนช	กตณเกิดยง
เพ็ดดอกออกแถมกัน	ชช่อ
หอมहनรรดเพียง	กตณเอนอนวดนาง ฯ
ชำระเห่ ◦ เว็ชชายชมมิ่งไม้	วิมท่าได้หวัดากหทัยพรรณ
เพ็ดดอกออกแถมกัน	ตั้งกตณเกิดยงเพียงกตณดม
◦ ชมดวงพวงนางแย้ม	บานแสด่มแย้มเกสร
คิดความยามบังอร	แย้มโอษฐ์ยิ้มพรายงาม
◦ จำปาหนาแน่นเนือง	คิดกตบเหตองเวืองอร่าม
คิดคณังถึงนงราม	ผิวเห็ดองกว่าจำปาทอง
◦ ประยงค์ทรงพวงห้อย	ระยัยเยี่ยห้อยพวงกรรอง
เหมือนอบบะนวดตอง	เจ้าแสดนไฉให้เรียมชม
◦ พุทราจกตบแสด่ม	พิกตแถมแซมสักรม
หอมชวยรววยตามดม	เหมือนกตณน้องตองคิดใจ
◦ ดาวหยดพุทราชาติ	บานเกิดอนกตาดาศาคาไป
นกัน้องกรรองมาไฉ	วางให้พรางทนอน
มละเห่ ◦ พิกตบนนาคบาน	กตณหอมหวานชานชจร
เม้นนุชสุดด้ายดม	เห็นจะวอนอ้อนพชาย

๐ เติงแตวแกวกาหลง
หอมอญไม้วิหยา

๐ มดิฉนพรวรจิกจวง
หอมมานาเอ็นด

๐ ตำควนหวนหอมตระหลบ
นกกอดกถนบุหงา

๐ รวยรินกถนรำเพย
นงแนบแอบเซอบาง

๐ ชมดวงพวงมาด
วนตามาควยกัน

บานบุษบงตั้งกถนอวย
คถายกถนผ้าเจ้าตาตว

คอกเป็นพวงร่วงเวณ
ชฐนจิตคคกวนตา

กถนอวยอบตบนาถา
รำไปเจ้าเครำถิงนาง

คิพเคยเซยกถนปราง
หอนแห่างว่างเวณวัน

ศร์เด้าวภาคยหลากหลายพรวณ
จะออนพชชมเซย ฯ

เห็นมนก

โคลง	อษัญจนกต์
○ รอนรอนสุดวิโย	
^๕ เรือเรือตบเมรุรง	^๕ คำแดง
^๕ รอนรอนจิตจำนง	^๕ นุชพิ เพียงแม่
^๕ เรือเรือเรียมคอยแคว	^๕ คดบคตายเรียมเหตยว ๖
ชาลวะเห	ทิพากรจะตักคำ
○ เรือเรือมารอนรอน	
^๕ สันชยาจะไถดคำ	^๕ คำนั่งหน้าเจ้าศาคร
○ เรือเรือมาเรียงเรียง	^๕ นกบินเฉียงไปทงหมู่
^๕ คิวเดียวมาพดคค	^๕ เหมือนพอยผู้เดียวตาย
○ เห็นฝูงยงว่าพอน	^๕ คิคบงอรรือนรำกราย
^๕ ด้รอยทองยของเอองชย	^๕ เหมือนสายด้วดินาคนวนจร
○ ด้าดกามาตามค	^๕ ชมกน้อยด้ด้มด้มร
^๕ แดพนอวรณ	^๕ หอนเห็นเจ้าเค้รำใจครวญ
○ นางนวดนวดนารัก	^๕ ไม่นวดพักตร์เหมือนทรมด้งวน
^๕ แกวพนด้คนวด	^๕ ดงนางพาหน้าโยยของ
○ นกแกวแจวแจมด้ยง	^๕ จบไม่เรียงเคียงคด้อง
^๕ เหมือนพนประคอง	^๕ รบชวญนองคองมือเรา
มละเห	คิ
^๕ ไก่พามาตคเดียว	^๕ เคนทองเทยอเดียวเหตอมเขา
○	
^๕ เหมือนพรากจากนงเขาว	^๕ เป้ดำใจเป้ด้ยอเหตยวหนาง

๐ แหกเตาแตกตาคเคยง
 เรียมคนงถงเขวบาง
 ๐ คุเหวาเจ้าจบรอง
 ใพเวระเพระกงวาร
 ๐ นอรีด้ปานชาด
 ใม่เท้าเจ้านอมฉย
 ๐ ด้ควาน้าเนค
 เหมอนพทจากมา
 ๐ บกษมหดยพรรณ
 ยิงพังวงเงใจ

เรยงจบใม่ใชบกหาง
 เคยนแบชำงรำงรำมนาน
ดันนกองชองเดยงหวาน
 ปานเยงนองวรองดังชาย
 เหมอนชำงฉดาดวาดแ้มกาย
 ห่มตาดพรายกรายกรมา
 คอยหาคอยเกา
 ครวณหาเจ้าเรวาเดยใจ
 บำงชมกนชนพระกไพร
ดวนหดยหดากมากภาษา ๑

เห่เรื่องกาก (ของเดิม)

โคลง

๐ กางกรอ ^๒ ม ^๒ โอบ ^๒ แก ^๒ ว	กาก ^๒
มี ^๒ ก ^๒ ก ^๒ ระ ^๒ พ ^๒ อ ^๒ พ ^๒ า ^๒ ศ ^๒ ร	ด ^๒ ู ^๒ ง ^๒ ว
ฉ ^๒ ด ^๒ ย ^๒ ฉ ^๒ า ^๒ บ ^๒ ค ^๒ า ^๒ บ ^๒ า ^๒ ค ^๒	เบ ^๒ น ^๒ เห ^๒ ย ^๒ อ
ห ^๒ า ^๒ ง ^๒ ก ^๒ ร ^๒ ห ^๒ อ ^๒ ด ^๒ ร ^๒ ด ^๒ ห ^๒ ว	ด ^๒ ู ^๒ เ ^๒ ม ^๒ ร ^๒ เ ^๒ ย ^๒ ง ๑
๐ กางกรอ ^๒ ม ^๒ โอบ ^๒ แก ^๒ ว	เจ ^๒ ้า ^๒ ง ^๒ า ^๒ ม ^๒ แพ ^๒ ว ^๒ ด ^๒ บ ^๒ ด ^๒ ร ^๒ พ ^๒ าง ^๒ ค ^๒
มี ^๒ ก ^๒ ป ^๒ ก ^๒ ย ^๒ ก ^๒ เ ^๒ อ ^๒ ฉ ^๒ า ^๒ ง ^๒	พ ^๒ ด ^๒ า ^๒ ง ^๒ ค ^๒ ด ^๒ ง ^๒ เ ^๒ ค ^๒ ด ^๒ ว ^๒ เ ^๒ ้า ^๒ จ ^๒ ร ^๒ จ ^๒ ร ^๒ ด ^๒
๐ ฉ ^๒ ด ^๒ ย ^๒ ฉ ^๒ า ^๒ บ ^๒ ค ^๒ า ^๒ บ ^๒ า ^๒ ค ^๒	เบ ^๒ น ^๒ ภ ^๒ ัก ^๒ ษ ^๒ า ^๒ พ ^๒ า ^๒ ผ ^๒ ก ^๒ ฉ ^๒ น ^๒
ห ^๒ า ^๒ ง ^๒ ก ^๒ ร ^๒ ห ^๒ อ ^๒ ด ^๒ ร ^๒ ง ^๒ ว ^๒ ร ^๒ ด ^๒ พ ^๒ น	ด ^๒ น ^๒ เ ^๒ ม ^๒ ฉ ^๒ า ^๒ มา ^๒ ด ^๒ ม ^๒ พ ^๒ ด ^๒
๐ ค ^๒ ด ^๒ ด ^๒ ฉ ^๒ า ^๒ น ^๒ พ ^๒ ี ^๒ มา ^๒ น ^๒ มา ^๒ ค ^๒	เก ^๒ ด ^๒ ย ^๒ ว ^๒ ก ^๒ ถ ^๒ ม ^๒ ด ^๒ ว ^๒ า ^๒ ดิ ^๒ นา ^๒ ฏ ^๒ ก ^๒ าก ^๒
เห ^๒ ิม ^๒ ห ^๒ อ ^๒ น ^๒ ย ^๒ ว ^๒ น ^๒ ก ^๒ า ^๒ มี	ป ^๒ รี ^๒ ด ^๒ า ^๒ น ^๒ น ^๒ บ ^๒ แ ^๒ อ ^๒ ม ^๒ อ ^๒ ง ^๒ อ ^๒ ง ^๒ ค ^๒
๐ เ ^๒ ร ^๒ ง ^๒ ร ^๒ น ^๒ ช ^๒ น ^๒ เช ^๒ ย ^๒ ป ^๒ ร ^๒ า ^๒ ง	พ ^๒ ด ^๒ า ^๒ ง ^๒ ค ^๒ ด ^๒ ง ^๒ เ ^๒ ค ^๒ ด ^๒ า ^๒ เ ^๒ ้า ^๒ บ ^๒ ุ ^๒ ษ ^๒ บ ^๒ ง
ก ^๒ อ ^๒ ด ^๒ เก ^๒ อ ^๒ เ ^๒ อ ^๒ น ^๒ ว ^๒ ด ^๒ ห ^๒ ง	ป ^๒ ด ^๒ ง ^๒ ด ^๒ ว ^๒ า ^๒ ดิ ^๒ ช ^๒ ม ^๒ ด ^๒ ม ^๒ ด ^๒ เ ^๒ พ ^๒ ย ^๒ ด ^๒ ม ^๒ ร
๐ ก ^๒ าก ^๒ เ ^๒ น ^๒ ง ^๒ ห ^๒ อ ^๒ ย ^๒ น ^๒ า ^๒ ฏ	อ ^๒ ภ ^๒ ิ ^๒ ว ^๒ า ^๒ ท ^๒ ป ^๒ ระ ^๒ น ^๒ ม ^๒ ก ^๒ ร
ก ^๒ ั ^๒ ม ^๒ เ ^๒ ก ^๒ ด ^๒ า ^๒ ก ^๒ ด ^๒ า ^๒ ว ^๒ ช ^๒ อ ^๒ ช ^๒ น	ช ^๒ อ ^๒ น ^๒ ช ^๒ บ ^๒ ห ^๒ ั ^๒ น ^๒ า ^๒ เ ^๒ ม ^๒ ย ^๒ ง ^๒ ม ^๒ ัน
๐ บ ^๒ ั ^๒ ก ^๒ ษ ^๒ ก ^๒ ร ^๒ ท ^๒ า ^๒ ช ^๒ ม	ภ ^๒ ิ ^๒ ร ^๒ ม ^๒ ย ^๒ เป ^๒ ร ^๒ ม ^๒ เท ^๒ ษ ^๒ ม ^๒ ด ^๒ ัน ^๒ ค ^๒
ก ^๒ ถ ^๒ ม ^๒ เ ^๒ ก ^๒ ด ^๒ ย ^๒ ว ^๒ เ ^๒ ก ^๒ ย ^๒ ว ^๒ ก ^๒ ร ^๒ พ ^๒ น	ผ ^๒ น ^๒ ย ^๒ ว ^๒ เ ^๒ ย ^๒ า ^๒ เ ^๒ ค ^๒ ด ^๒ า ^๒ ค ^๒ ด ^๒ ง ^๒ ช ^๒ ม

๐ ต้องสู้ต้องตั้งวาดี

ต้องตั้งนิตินิทรารมย์

๐ แยมขมพรมพกตรา

แค้นตั้งนุกตั้งดมพอง

๐ ตมพดกตตเมฆเกิดอน

วตาหกตกไปรยปราย

๐ เหวร่าเรงริน

ต้องตั้งมกตมกรัษา

แค้นตั้งควาคตั้งตั้งม

กตมเกิดยวตั้งตั้งมตั้ง

ตั้งกริมยตั้งมจิคปอง

ในห้องแก้วแพรวพรรณราย

ฟ้าตมเดอนแดงแต่งพราย

สายตั้งนั้งของทองชารา

ฉายเกิดกตมหินหรรษา

เป็นมรดกทุกนวันตรีฯ

เห่เรื่องกาทิ

(ไต่มาใหม่)

ข้าละเห่

◦ สุปรรณแดงเตชตา	บินบน
กางมุ้งบังสุริยน	มืดฟ้า
ร้อนลงสู่ไพชยนต์	ปรางค์มาศ
เขานงแอบนุชเคตา	แนบเนียนอดดีมร ฯ

มุลละเห่

◦ สุปรรณดำแดงฤทธิ	ให้มดคิมบีตอมพร
ร้อนลงตรงบัญญัติ	จรตุน้องแกว่กาทิ
◦ กตาวรดพจนาคถ	ด้ายลัดลัดวาดเจริญศรี
ผินหน้ามาพาท	พักอชขายชาญลดา
◦ ประดงคัจฉานงรัก	จึงตอบถักเข้ามาหา
หวงเชิญแกว่กานดา	ไปสู่ฟ้าพิมานจันทร์
◦ เดอจรมยลัมบคพ	ในลัมพดเกษมถันค
แต่จจะพาเจ้าจรวรจิต	เทยจชมชนพระเมรุชร
◦ พชชมทรายแกว	งามพรายแพรวจเชิงดังชร
แมนาส์ทนค	ดังชรกนเบนกรรกก
◦ จจะพาชมพิทยาชร	ฝูงกินนรแดเหมหงษ์
เหตาดลัดควระกุดวงค	อยู่ในคองเขาดลัดภณท์

- จะได้ชมনারীผล
อยู่ยอดเขาอิศวรรณ
- จะพาไปไกรดาต
ดูเทพมาบังคม
- เทพบุตรดวงชาย
แทรกเปิดนงเขยนไปมา
- อย่าอาไถยมนุษย์เลย
ว่าพดางทางคิดพัน

งามดั่งดั่งแด่รังสรรค์
ฝูงคนรรรพมาเชยชม
เฝ้าเบื้องบาทพระสยาม
จับระบับำรำผาดา
ดาวสวรรค์ย้ายมาฝ่ายขวา
กรกว่าไขว้ได้พิศวัน
ไปชมเชยพิมานสวรรค์
ณจุมพิศชิตชมนาง ฯ

ข้าจะเห่

○ กากกรบของบัต	กรกรุท
ไยจึงมายอชุต	เห่นยวน้อง
ไม่เกรงพระปิ่นมกุฏ	จอมราช เเตยนา
มาเอาใจออกคำพร้อง	ตอเดยจเรจจา ๖

มุลละเห่

○ กากกรบของบัต	ต้องส้มผัดด้วยบักขา
เสียดขานดาตกร้า	มานะใจให้อัประมาณ
○ คอบรดพจนวาท	ตอเจานไอหังการ
ไม่เกรงพระภูบาท	ทงไภยพาดในอบาย
○ ถึงเป็นชายชาญสังกา	ไม่เจตนาอย่าพักหมาย
ฝ่ายเจ้าก่เด็คชวย	สายสุริวงค์พงค์เทวัญ
○ เสวยทิพพิมานทอง	ฝูงนางน้องตวันดาวสวรรค์
ไม่ควรมาผูกพัน	จะพากันตกนรกนาค
○ ชิงว่จะพาชม	บรมลุ่มขุ่นกุดน่าน
ขอبردพจนมาน	ไม่ควรการอย่าเจรจา
○ ครุทพั่งสายสุตต์วาด	ปรามาตฺชนิชฐา
เจ้าตองทิพมณฑา	วาจาจัดตำพั่งอน
○ พิประมาณอาจหาญนัก	เพราะจงรักเจ้าสายสมร
เท่าฟ้าแผ่นดินตอน	ห่อนกถิวเระเพราะหวงใจ

๐ ขอฝากไม้ตรีจิต   กว่าจะอดจะตกไซย
ว่าพดางทางคว่ำไขว่   ดีพยอกเข้าหยอกนาง ฯ

จบบทเหวเรื่องกาก

เห็บทสังวาส

โคลง

◦ พชมพเชยแฉว	พตางถาม
เจวมออออักวม	ไต้พรอ้ง
เจาเออณมเออชาม	เชนพิ อัยฎ
ผนพกตรมาอัยชอ้ง	ชดเคนเคอ้งเตย ๗

ชาละเห

◦ พชมพเชยพตาง	พถามนางเจาไมออ
เจาเออนอัยพิฎ	พชอถามควมจรงนาง
◦ พิศวงทรงรวยรูป	พตางกชดจวบคอกาง
นุชกัถไ้บอาง	พตางคดงเคส่าเยายอนดัม
◦ พิศรูปกัถนารก	พิศพกตรกนาชม
ออนแณออรเออวถม	ชมชวณู๋นอ้งคอ้งคาชาย
◦ ไครเห็นเบินชวณู๋เนตร	ดัมทกชเทวคเจคนจ้งหมาย
มาตนุชสุดเด็มอกาย	บววยรกัถกนาท
มุละเห	
◦ โยหวนครวณู๋ไคร่นาง	อกเพยงพางถางชว
นังนอนหอนฎาม	ดั่งชงลู่ชทุกเวตา
◦ กิดเคยเชยชมนอ้ง	ไม่ท่างหอ้งลู่ชงเส่นหา
เบินลู่ชทุกเวตา	มาจากไต้ให้อาวรณ
◦ ออกเอยเคยสังวาส	กรรมบาราคคถาดคดเด่ม
นบเคอนเตอนบจร	หอนเห็นแฉวแฉวตาเรียม

◦ พุ่มพวงดวงดอกฟ้า   ในใต้หัตถ์หาไหนเทียม
โคมงามทราวมเด็จพระ   เรียมรักเจ้าเท่าดวงใจ ฯ

๒๔
เห่ครวญ

ไกล

○ รอนรอนลึกลับคดอัย
เรยเรยเรอแดงจันทร์
รอนรอนจิตกรกระสัน
เรยเรยเรยมคอยถา*

ด้ายฉันทิ
ต้องฟ้า
เดี่ยวดวงาค แม่เอย
ทนนทอนเห็น ฯ

ภาพ

○ เรยเรยมารอนรอน
เรอรองต้องจันทร์
○ วิววิจันทรแจ่มฟ้า

สุริยาจรเขาด้ายฉันทิ
ตั้งแต่งกด้านาพิศวง
เหมือนพศตราหน้านวดผจง
ตั้งเจ้าเท่าต้องจันทร์

○ เหวออ่อนช้ออ่อนองค์
หาไหนไม่เทียมทน

โคมอนงค์ทรงดาวสวรรค์
ขวัญเนตรพนนารัก

○ ชาวสดุดคพดจิมจัน
ทงวงเขาขงนก

แจ่มตื่นพมคักก
แต่พรักเจ้าคนเคยอ

○ นอนนั่งคองอไโดย
ห้วงชมด่มกตมเกิดยว

ด้ายสดใจไม่แต่เหลยว
คกรฤาณ์้องของใจเคื่อง ฯ

ทาลระเห

○ ชาวสดุดคพดช้อนแซม
โคมอ่ากว่าทงเมอง

เนื้อแตรมอร่วมเหลยง
หนแห่งใดไม่เหมือนเดย

○ ไคนองทองนพมาศ
รวมเวอนเพอนพงเขนย

มาดังวาศพดชมเขย
เคยวงวอนอ่อนหวานคำ

๑. ถ้าโทไทย ที่ตกเป็น ทา.

- ฝนตกยกมือป้อง
ชดเชอเนอนวดซ่า
  - รักนุชด์ด้ายใจ
ชชคองนองอายเหนยม
  - ฝนตกฝนหากตก
ตมพัตรับชวัญบน
  - ฝนตกไม่ทงฟ้า
ไม่เย็นในอกเรา
- มุละเห่
- เรยมรำนาคาตก
แค้นคณงถึงด้ายใจ

ฟ้าร้องก้องเอาตนง่า
อ่อนดมนุ่นอกเรียม
คองทฤทัยไม่เท่าเทียม
เกรมจิตรเจ้าเฝ้าทุกชทน
แก้วกับอกอย่าโกรชฝน
แก้วโกมดมานอนเนา
เย็นแห้งงหด้าในภเขา
เพราะเพอนเคตาเจ้าอยู่ไกล

อกวีอันรุ่มดั่งส้มไฟ
เจ้าไกลถ้วาดนราคาเรียม ฯ

โคลง

○ เดียงสัตว์จรวรรค
 เดียงนุชพญาใคร
 เดียงสัตว์จรเดียงทราวมวย
 เดียงบงอรตมรณู

มละเห

○ เดียงสัตว์จรวรรค
 เดียงสัตว์จรเดียงทราวมวย
 ○ ตมชวยรวยกตมของ
 เกลือบเคตมเห็นคตยามมา
 ○ ยามต้องซ้องยามยา
 เดียงปมครวญเครง
 ○ ดวงด้ามยามปดตายแล้ว
 มอยहतกับบนินดาต
 ○ เพรางายววยเสพรศ
 อมทุกชอมชตนา
 ○ เวรามทนแล้ว
 ให้แคนแต่นัดตม
 ○ งามทรวงวงดิงวาด
 งามพรมยมแซมพราย
 ○ แต่เขาทาถงเยน
 ชายใดในแผ่นดิน

เดียงใด
 ใคร
 นุชพ มาแม่
 อนนฤตาม ๑

เดียงแกวพญาเดียงใคร
 ดัดด้ายใจพิ่ตามมา
 หอมเรอยคองคตองนาสา
 เहतยวหาเจ้าเปเต่าวงเวง
 ทกคนค้ายาออกเอง
 เหมอนเรยมครวราครวญนาน
 จนไก่แกวแกวชนชาน
 ผนเห็นนองคองคตตดา
 แแตงก่าสัตว์คตไอชา
 อมไศกานหานองชต
 จิงจำแควแกวโกมต
 ทกชองเจ้าเค้ราเสยตาย
 งามมารยาครนาคกรกราย
 งามค้ำหวานถานใจถิต
 กตมกตมเชญเป็นฮาจิง
 ไม่เหมอนพทครอมใจ ๑

โครง

- เรียมทนทุกขแต่เช้า ถึงเย็น
- มาสู่สุขคนเขย หมั่นไม่
- ชายใดจากสมรมเป็น ทุกข์เท่า เรียมเคย
- จากคุณเดียวได้ ทุกข์ขมปานนี้

สระเห

- เห่นเดเรือ เหละเหเห เหโหวเหโหว เหโหวเหเห เหเหเหเหเห
- โอดะเห
- ด้าดะเหเห โหเหเห เหเห เหเหเห โอดะเห
- ซ้าดะเหเห เหเห เหเหเห โอดะเห เจ้าเอยกพาย พักพาย
- พายเอยดง พายดงให้เต็มพายโอดโอดเห
- ซ้าดะเหเห โหเหเห เหเห เหเหเห โอดะเห มุดะเหเหเห
- โอดเหมารา โอดเหเจ้าซ่า โอดเหเจ้าซ่า มาหาไซโย ดีเอยไซโย
- ดีไซโยแก้วเอย ไซโยเอยแก้ว ไซโยแก้วพ้อเอย โอดโอด ๆ

เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร

สุนทรภู่แต่ง

ตอนที่ ๑ เรื่องตมเมืองขอม

เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร

สุนทรภู่แต่ง

ตอนที่ ๑ เรื่องตีเมืองขอม

○ กราบบังคมดมเด็จพระอินทร์ดรุ

พระยศอย่างปรางนารายณ์วายุภู	มาเพิ่มพูนบุญใหญ่ในโลกา
ทุกประเทศเขตขอบมานอบน้อม	ด้พรังพรอมเป็นดุษทุทุกภาษา
ขอเดชะพระคุณการุณา	ด้วยเสภาถวายนิยายความ ฯ
○ จะก่ดาวพงศาวดารกาดแต่หลัง	เมื่อแรกตั้งอยุธยาภาษาดยาม
ทำวอู่ทองท่านอุทิศล้ำหทัยาม	ช้พ่อพราหมณ์ปู้โรหิตคิดพร้อมกัน
มัจจดหมายตายลักษณะศักราช	เจดรอยดัดต้องคาดเป็นช้อช้น
บิชาติโทศกตกล้ำคัญ	เดือนห้าวันศุกร์ชนหกค่าควร
เพลาถ่มนาฬิกาภัยกับเก้ายาท	ตงพิชได้ยศาสตร์พระอินศวร
ไคสังขทกษณาวจุมงคตควร	ไคค้นหมันตามกระบวณแต่บุราณ
เป็นมหามงคตเลิศประเสริฐศักดิ์	ด้ร่างปราสาทดำนักไพศุวรรตถาน
ด้สำเร็จแล้วจึงให้ด้ร่างปรางศปรางการ	ช้อไพชยนต์ทพพิมานองถการ
แล้วด้ร่างพระทนต์ใหญ่ไคศวรย	ด้ตามปราสาทด้รับพถนด้วยหรรษา
ทำวอู่ทองครองเสวยศวรรษา	พระชนษาล้ำดืบเจ็ดด้รับจดมปอง
ช้พ่อพราหมณ์ถวายนามตามท	พระรามาชบดไม่มด้อง
นามบุรีศรีอยุธยาครอง	ให้ถกคองตามนามพระรามา ฯ

๐ ครานนพระของคณูทรวงศ์กค

บำรุงเมือง เรืองฤทธิ์ศรีรา

มเมืองชนดับหกพระบุรี

เมืองชวามตะกาพิจิตรนน

เมาระดำเจิงบุรีศรีธรรมราช

พิษณุโลกกำแพงเพชรเมืองพิไชย ทวายเป็นใหญ่เมาระคมะจันทบูร

แสนอุดมสมพงศ์วงศ์กษัตริย์

โกษาหน้าดำดีบริบูรณ์

ทรงรำพึงถึงองค์พระเชษฐา

จำจะให้ไปบำรุงกรุงสุพรรณ

อหนึ่งราชกุมารชาญศักดิ์ดา

จำเวิญวยใหญ่ยังประยูรวงศ์

คำวิพิตทางออกพระโรงรัตน

เฉลิมเดชเชษฐาธิปัตย์

๐ ครานนพระเจ้ากรุงสุพรรณ

ต่างองค์ทรงค่านับบบัญชา

๐ ครานนพระของคณูทรวงเดช

สถิตแทนแสนดำราญดาตฤดี

จำจะให้ราชบุตรสุดดั่งดาว

เสด็จออกพระโรงกัศพรณราย

จุตจักรจอมทศทิศา

ฝูงประชามชนขึ้นทุกคันทวน

คือเมืองตะนาวศรีนครสวรรค์

เมืองสวรรค์โลกสุโขไทย

ทั้งตั้งขตามาภิวัตน์ไม่ขาดได้

เจ้าจังหวัดตราเขนทวันเรนทร์บุรี

ยังเพิ่มพูนผาสุกทุกนวันตรี

ร่วมครรรภาอัครเศนรังสรรค์

ด้วยท่านนสนธิร่วมสุริวงค์

องค์พระราเมศร์ควรควรประดังค

ควรดำรงเมืองตพบุรี

ตั้งกษัตริย์ชานานนามคองตามท

ให้เป็นทพระบรมราชา

พระราเมศร์วณนทหรรษา

แต่อดีตดาไปดพระบุรี

มิ่งมงกุฎอวยุชเยศจำเวิญศรี

ด้วยบุรุษอมคดประทษร้าย

ไปรอนราญไ้ดริบให้นิบหาย

แล้วเผยแพร่ถึงหนาทประภาษมา

๐ ครานนพระราเมศวรราช
 มาเกณฑ์พวกโยธาได้หาพัน
 ทั้งอาของกงทนด้วยมนต์เวท
 ถ้ออาวูรครมมอตจนดอด
 บ้างก็ถูกถกถักดตะกรวดคาค
 มาพร้อมพวงนงเบียดเยยคยัด

เคารพรมอภิวาทขมขมัน
 ถ้วนนกรรจแจ้งขอจะคอด
 แต้นวิเศษฤทธิ์ไกรชาญไชยศรี
 โปกแพรด์แต่ดเดี่ยวคประเจยคจัด
 ถ้วนองอาจโตเชนก็เงินจัด
 ดาววัดตรวจตราพตากกร ฯ

๐ ครานนพระองค์มุทรงยศ
 เล็ดจเขาที่ตรงอตงกรณ
 ครนดำเรจเดร์จสรพจับพระแสง
 มาทูลตาบิครุงคัทรงพิภพ

เอกโอรสชาญไชยคังไกรสร
 แด้วดอดชอันเคว็องทรงณรงคัรบ
 โดยตำแหน่งสงครามตามชนบ
 ประนมพนบคอยส์ดบับโองการ ฯ

๐ ครานนพระองค์ดำรงราชย์
 เห็นพระบิยบุครดุคดำราญ
 เจ้าดวงใจพอจะไปกัมพูชประเทศ
 จะหยดยงจรงระวงพระกายา
 ขออย่าให้อายชายหน้าประชากร
 รมปรัมปราวรามเคยหนตเดยหนาม
 จงมีโชคไชยะชนะภย
 ยนพระแสงดำตราอาญาสิทธิ์
 จงอุตมส์มส์ชกุนันันัน

ดลิตอาต้นรจนามุกดาหาร
 จึงมีรตพจมานประภาษมา
 ระวงแหศกตคักกักกันกหนา
 ไม่ได้ทำแต่วออย่าหาญเข้าราญรอน
 คอยประคินจคจำเอาคำสอน
 จงถาวรดีดดีดออย่าม้ภย
 ดงสงครามคบเขญให้เขนได้
 ให้ส้มโนมโนรทหมตทุกอัน
 ใครคคคิดเช่นฆ่าให้อาสน์ญ
 ชิงภยนตรดังไดออย่าโกดกราย ฯ

๐ ครานันแม่กองต้องทหาร

ฉวยดาบโคดได้ไม่ย่อท้อ

หมู่ทหารราญรบสู้ยิบตา

พวกขอมแข็งแทงกระหนงพุ่งทดา

เขมรโคดโคตได้พวกไทยดำ

ขอมกระทำซ้ำเติมให้เหิมอึก

๐ ครานันพระรามเสด็จราช

เสด็จครันครันคนพตในทันใด

เห็นพตเมืองเนองหนุขนานใต้

แดนพิโรชโคดกลับเข้าพตพต

ขับพตพตไกรได้ระหอบ

ทหารกตักัดตายเข้ารายรับ

ต่างก็แข็งแรงเริงในเชิงยุทธ

พวกขอมอ่อนหย่อนย่นไม่ทนทาน

๐ ครานันมหาอุปราช

ค้อนกระคุ่นหนุขนานข้ากระหนามา

พันแวงแย่งยุทธอาวุธดี

ทั้งต้องช้างต่างระทมบังต้มตาย

๐ ครานันพระรามเสด็จราช

ทรงม้าร่ารบด้วยฉมับไฉ

อดห่ม่านตกใจเอะไครหนอ

ร้องรับพ่อพวกเราเอาให้ตาย

ปราชอาวุธหอกดาบกำซาบสาย

ไทยตายแตกคนเสียดครันครก

มัวหืดตาเสียดกระบวนเมือจวนคัก

อึกกะทกรบรับจันทพิไชย ฯ

ทรงได้ยาต้น ในพตพตที่อาศัย

คกพระทัยผดผดุนหมุนออกมา

กองทัพไทยย่อหย่อนอ่อนนั๊กหนา

ทรงดำตราจิ้งจวงออกกถางทัพ

ใครไม่รบหตักเดียงจะเดียงด้บ

ทั้งต้องทัพแข็งขันประจัญบาน

ฤทธิรุทรพันฟาดกัณฉาดฉาน

ไทยทหารอึกให้เป็น โกลดา ฯ

กรวดจาดพตนักายทั้งชายชาว

พวกโยธาร้อนคักกตักัดความตาย

แข็งขันต่อศไม่หันหาย

ไพร่นายกตั้งกลาตอนาคใจ ฯ

องอาจมิได้พริ้นประหวัดไหว

ค้อนไพร่พตทหารเข้าราญรบ

ทั้งสองข้างต่างแข่งกาแข่งอีก อักกะทักกรูเกรียวเดยวตระหลบ
ข้างทัพไทยไพร่น้อยคงถอยทบ พวกขอมรบบุกบันประจัญบาน
จนเพดาฟ้าชาวเข้าครู่ ๆ ยังเกรียวกรูอีกให้ด้วยโมหันธ์
ไพร่ยังตายนายค้อนเข้ารอนราญ อลหม่านจนสว่างจนสว่างวอง ๆ

○ ฝ่ายว่าพระรามเคศุรราช องอาจมิได้หลบภัยภัยของ
แต่เห็นพตน้อยกว่าทำเป็นรอง จำจะต้องผ่อนพักใจสักที
คำวิพตางทางให้โบกธงทัพ รอรับรบไปแต่ไม่หนี
เขมรให้โกตตามราว พวกไทยตัดถอยทบวันมาพตาง ๆ

○ ครานนอุปราชราชบุตร เห็นต้นสุดแดนเมืองเกรองชัคชวาง
จะคิดตามข้ามเขตประเทศทาง ก็เห็นห่างเวียงไชยไม่ชอบกต
ไม่มั่งคองดำเตยงเตยงทหาร ทางกันดารสารพัดจะขัดตั้ง
ก็เลิกทัพกลับจรไม่รอนรน ประมาทคนมิได้คิดจะคิดตาม ๆ

○ ฝ่ายพระรามเคศุรวิวงศ์ ให้พักพวกจตุรงค์คักดางตั้งนาม
แล้วขุมนมเตนาศึกษาความ แม่นวความเตากเห็นจะเป็นรอง
พตเรามาหาพนถึงกตถกถา ก็น้อยกว่าด้อมเอาหนึ่งไม่ถึงสอง
จึงรอรอถ้าให้ใจคะนอง คงจะต้องแกเผ็ดไม่เซ็ดมือ
บอกขอพตคนเพิ่มเติมมาใหม่ ไม่มีไชยแต่พวกด้อมอย่างนับถือ
ไต่เรียนรูส์เขาเอาให้ถือ แต่งหนึ่งด้อมบอกพตั้นให้ทนต์ ๆ

○ ครานนชาเฝ้าเหล่าทหาร กรวบทรวนเห็นพร้อมนอมเกษ
แต่งหนึ่งด้อมบศรวาไม่ราว ให้เส่นด้อมมารบคตาโคต ๆ

๐ ครานนพระรามเจ้าจรรวาช ให้เกิดอนพยุหบาตรทงน้อยใหญ่
ประทมอยู่เขตแคว้นแดนกรุงไกร ตงพระทัยทาทพอยุชยาฯ

๐ ครานนเส่นปรีชาชาญ จำทูลด่าทรงนศโอรสา
แรมร่อนนอนในพนาพา ถึงกรุงศรีอยุธยาด้วยฉับพัติน
ก็เข้าในนครเขตต์ถาดาน แจงด่าเส่นชมหมัน

ถึงเวดามาเตรียมอยู่พร้อมกัน คอยเฝ้าองค์ทรงขรรค์พระโรงไชยาฯ

๐ จะกตาดังพระองค์ผู้ทรงเดช เหนือเวศน์ปรางค์ทองอันผ่องได้
แค้นด่าราญบานราชหฤทัย ชนงคในเคียงคู่เขายูงาน

บ้างหมอบเมียงเคียงคอยชม้อยม้วนเป็นนวด ๆ น้าชมดมด้นฐาน

บ้างกุดอมขับริบเพดงบรรเดงถาดาน พระดำราญรินเริงบันเทิงใจ

พอสายแสงสุริยาภาณุมาศ ยุรยาตรออกพระโรงวินิจฉัย

ลัดถันเนาอวตน์โคฉัตรไชย เสนาในหมอบเฝ้าเป็นเหล่ากัน

เดียงประโคมโครมครักพดกกอง ตามทำนองชัตยราชวังสวรรค์

ดิงจักรกฤษณฤทธิรงค์ทรงสุบรรณแผนพระพักตรชกถามความบุร่า

๐ ครานนพระยามหาอำมาตย์ อภิวาททุดความไปตามที่

ชบเดชะพระองค์ทรงขรรค์ อนชวอยู่ใต้พระบาท

บดินพระโอรสยศยง ให้ชุ่มจิมจตุรงค์แม่กองหน้า

กับหัตวงศ์กิดเส่นศรีเสนา นำสำรามาเคารพอภิวัต

พอทูตเสด็จดัสดาร์อ่านถวาย บรรยายโดยคตฉมหมัน

บ้านจบบนบงบังคมคด ตรงหน้าบตตงกรคนชชวาดฯ

๐ ครานนพระองค์ผู้ทรงเดช
เห็นเชษฐาผู้วิงวอนทรงยินดี
ต่างองค์คำนับอภิชาติ
มนตรีเขาเผ่าเบียดกันเยียดยัด

๐ ครานนฝ่ายพระนรินทร์ผู้ประทีป
ครัดประภาษตามราชกิจจา
เสียดฤทธเหตวเหตุต้องแตกทัพ
ท่านเอนคอกพกวัดไวดังกัณฑ์

๐ ครานนพระบรมราชา
ศึกเพียงนมพอกทจรุ่นวาย
ทำไม้ทัพเขมรเคนเขาเตือก
เสียดแต่หย่อนอ่อนหดไม้พัดปรีอ
อย่าได้ทรงพระวิคตยภุชชะ
แต่ไพร่พลของข้าเจ้าไม่เอามา

๐ ครานนพระภูเบนทรนเรนทรผู้ยิ่งใหญ่
ดำรงอดเรียงเสียดประธานบานต์บาย
เหวียดเอ็นกรชาพยหะ
จะยกไปก็มพชากอกहांฉนวน
ประภาษพดางทางเชษฐา
ทรงเสียดโภชนาสาดี

ทอดพระเนตรปรัดเปรมเกษมศรี
เชษฐาผู้ร่วมทบตถกกรคน
ร่วมอาสน์นอดีเรกเศวตครันดร
ต้องกษัตริย์ปราศรัยกันไปมา ฯ

พระนัดดาท่านไปปราบไพร่
ระย้าบไพร่พลกบฏ
ช่วยชยเหยียบยาให้ท่าตาย ฯ
ดำรงอดว่าทุดไปดังใจหมาย
พู่ระหลานชายพ่ายแพ้ออเกมือ
มีแต่เปิดอกสู้ไทยจะได้หรือ
ได้ตั้งมือแน่นไม้ดรรพไม้กตบมา
ศึคนจะขอค่านับรบอาดา
รับประทานโยธาดีกหมื่นปลาย ฯ

ยังเพิ่มพูนดำรงาญรมย์ด้วยสัมหมาย
แต่ฉนวนผายพจนาทประภาษพดัน
ให้แต่พระเจ้าพชมขมัน
ให้เกณทกนไว้ให้วออย่าซ้ำ
เข้าปรากฏปราปรัดเปรมเกษมศรี
สถิตทมนเทยรวีเชยรพตาย ฯ

๐ ครานนพระบรมราชา

ประคบบองคทรวงศ์รพแถวณบพถน
ต้องพระองคเสด็จทรงช้างทง
ให้ถันนครนครนยงบนไฟ
ถึงประเทศเขตทุ่งกรุงกัมพูช
พอรাত্রตออมตอมนคร
เสียงถันนครนครนยงบนคบ
จุดบนไฟได้ต่างกนกต่างแปลง

๐ ครานนพระเจากรุงกบพูชา

รู้สึกตนอนเวณนถเจยนคาย
ราชฎรรอนจิตไมคคิด
โยธาไทยไล่ถคถกถค
ผวพถคเมยเมยพรากจากถกผว
พวถกถองทพจวมคคด้วยชคใจ

๐ ครานนพระบรมราชา

ครนมชยไคโดยถะถวถค
ผทมาเออนนอมยอมีโดยค
ทลัรบหลถบถนชอกชอน
รบถังพถางทางพานคถาราช
ประทบอยกัมพูชาถับห้วน

ชวณกษตริยนคตาชมชมน

จรจรตมาเกยรัตนคระบคใจ
พริ้อมถะพริงคนแห่ถแถได้ถ
จากค้ายใหญ่เกยวตรงเข้าถคถน
ไมยงหยคทวยหาญชานถถมร
ให้ถะทอนปถนบถนคถกถแพง
เชารบรบผาพงกถถถถง
ยอแยงเหยาเวอนถถถนถ่าถาย ๗

มถถถถถถถถถถถถถถถถถ

ถถถถถถถถถถถถถถถถถ
ถถถถถถถถถถถถถถถถถ
ถถถถถถถถถถถถถถถถถ
ถถถถถถถถถถถถถถถถถ
ถถถถถถถถถถถถถถถถถ
ถถถถถถถถถถถถถถถถถ

กบกษตริยนคตาจถเรญศร

ถังโยธเทยวประกถราชฎ
จจะให้อยบรถโมถร
จถถถถถถถถถถถถถถถถถ
เทยวประพถถถถถถถถถถถ
พระทงชรรวมถบมายงชาน ๗

คำนำ

เสภาเรื่องพระราชพงศาวดารที่พิมพ์ในสมัยสมเด็จพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบรมราชโองการดำรัสฯ ตั้งให้พระสุนทรโวหาร ซึ่งคนทั้งหลายเรียกกันเป็นสามัญว่า “สุนทรภู่” นั้น แต่งขึ้นสำหรับขับถวายเป็นเครื่องใหญ่ ตามแบบอย่างครั้งรัชกาลที่ ๒ และต่อมาโปรดฯ ให้ใช้เป็นบทสำหรับนางในขับส่งไม้หรือหัดวงด้วย แต่เสภาเรื่องนเมอรัชกาลที่ ๕ ฉบับหายไปได้พยายามค้นหากันมาช้านานก็ไม่พบ ถึงเข้าใจว่าจะสูญเสียแต่ก็ยังมีอยู่แต่มีผู้ทอจำไว้ได้คนเดียวที่น้อย มาจนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ หอพระสมุดวชิรญาณ สำหรับพระนคร หาฉบับหนึ่งคือเสภาเรื่องพระราชพงศาวดารได้ จึงปรากฏว่ายังอยู่บริบูรณ์

เสภาเรื่องมอญทั้งหมด ๒ เรื่อง เรื่องแรกที่คัดลอกมาพิมพ์อยู่ในเล่มนี้ ส่วนตอนที่ ๒ จับตั้งแต่พระมหาจักรพรรดิไฉ่ข้างเผือกและเกิดศึกสงครามกับพระมา จนกระทั่งถึงตอนพระมหาธรรมราชา เจริญจากความเมื่องกับพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต และพระเจ้าหงสาวดี คัดลอกมาโดยทพเองจนครบแต่ฉบับบริบูรณ์ทั้งสองตอนของเสภาไม่เคยมีมาขออนุญาตพิมพ์แจกหลายครั้งผู้ตั้งใจจะขอได้ ณ หอสมุดแห่งชาติ

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตอน

กำเนิดพลายงาม

สุนทรภู่แต่ง

กำเนิดพลายงาม

○ ครานวันทองมองได้ภา
ไม่มืดซุกทุกเวदानาคานอง
จะคัดอดบทรัดปัดให้รอดเรา
แต่งหิ้งห้อยพรอยพราวฉายตา
แต่นวดนวดปัดมวนไ้บวมบน
พวยงทองร้องเรียกพวงช้าไท
ขุนช้างตนพันศิวหัวผงก
ประคองนางพดางบนเอาคันทน
พดางคทองร้องว่าเอออออกแถวช
นางวันทองร้องเล่อกกลงเกิดอกไป
เรียกหาช้าคนอดห่ม่าน
ให้ไปรับยายส่ายกับยายยอ
เขาลอทองต้องถูกวาดกตำ
ช่วยผันแปลแก้ไขโกตเวดา
นางวันทองร้องให้ใจจะขาด
อรุณฤกษ์เบกส์รินทร์ทกร
พอพนทองร้องแฉนางแม่หวด
ขุนช้างมองร้องอายหันเบนผู้ชาย
แล้วหอดเตาเข้าไฟไม่ไขเจ็บ
ค้อยกตอมเกิดยงเตยงไ้จณีใหญ่มากระทงอายุเจ้าได้แก่บ

อยู่เคหากับขุนช้างให้หมางหมอง
ด้วยว่าทองลับเดือนไม่เคดอนคดา
ตงหิวเหมาเห็นคเห็นอยเมอขคนธา
จะเรียกหาเจ้าขุนช้างให้หมางใจ
ดุดจะกตณกตอกหนานาตาไหล
จะขาดใจแล้วช่วยด้วยแม่คุณ
เห็นเมยตกใจผวาออกว่าดู
อย่าท้อแท้แม่คุณจงแรงใจ
คงดีศิวารมณจะชมให้
ขุนช้างได้ห่มอนรวงประคองคอ
บนนอกชานพวงผู้หญิงออกวงดัง
แต่ذنหมอดำแยเซ่งแซมมา
เอาหน้าคว่าไซ่ชวางไปข้างขวา
บ้างค้ายาชาดัมคตนารอน
พอกรรมชวาตวาตะประทะถอน
อุทรคตอนเคดอนคตอดไม่วอดวาย
หน้าชคอกถันม่งชวญหาย
ทงยายเยยมตกให้หยุกยา
ครันจะเก็บความกตาวายาหนกหนว

ไม้คดาดเค็ดอนเหมือนแมนชุนแผนพอ เห่งตระออวบอจนเป็นนวด
ศรี

ทงจกมกตมกตอมกระหม่อมต ข้างพาทนอเตาระพดเพวระพราย
นางวณฑองนอจนงคิงถนแผน ดยตกแมนเหมือนเหลอบนเชอถ้าย
บอกวาไฟไรให้ล่าเนยกเรียกตกชาย ชื่อวาพดายงามนอยแกว

กตอยใจ ๑

๐ ฝ่ายชุนข้างหมางจิตต์ให้คิดแค้น ตกชุนแผนนคงไม้ส่งไดย
เมอกระหนเหมือนกกรนคไป กกตบไฟตเหมือนพ้ออายทรพ
อแมวณฑองกถ้องจคต ข้างประคิษฐือชอตกให้ถกที่
เรียกพดพดายคตยผวอควด ทกกราตกรทกรทราจะฆ่าพัน
พวณฑองนอจนบวดยตงดวยเควระให้ มาจำเพาะจะวโยคให้โคกคตย
พงदैยงเจยบระงบหตมกตางวณ พดายงามนนงกบพททอกลง
ชุนข้างเหนเบนทไมมเพอน แกตงชเชอนชกพาดงมาถาง
ให้ชหตงนงบาแถววาพดาง ไปชมข้างกวางทรายมให้ตายพันช
ทงนคยงฝงหงถ้งชนตงเกตอน. จบโกเถอนมาदैยงพงदैยงชน
พดให้เพตนคินพดางกตางอรณญ แกตงให้หมนคตแดฝุงแกกา
โพระตกนกงวกระตวคเอน กระแตถนไม้จอนโผนผวา
เจ้าพดายงามถามพดจ้อมา ชุนข้างพาदैยวไปปะไม้ชง
เหนตบถถถั่งคชคตเขมณ ถ้บคเบนเบอนเหวียงตงदैยงผตง
ปะเตระชาคาถางเชากถางพุง ถลบกกระตงถองทูปदैยงอบโอย
พดายงามร้อถ้องมอมนนอชปาก คตนกระตากถตถากไถถร้องให้โหย
พดหตมอชร้อวณฑองวอโย หม่อมพ้อ โยคตฉนแทบบรโดย

ไม่เห็นแม่แต่หน้าตาตก
 จนเหงอตระปรกกระปรอมจนคร่อมไว้
 พดายนามคนสั้นเตี้ยงดำเนยว่อง
 มนหามวอาขยารองกตองรือ
 จงเห็นแกแม่ฉนทองของตบข้าง
 ชวยฝังปลุกตักไว้ไซ้เช่นเคย
 บบจุมกจุกปากตากกระแตก
 พอสพรายนายชนแผนผืนแฉ่นไว
 ชนข้างเห็นว่าทบจนตบแตก
 แดวถงชอนชอนทบให้ตบกาย

๐ ฝ่ายสพรายนายชนแผนผืนแฉ่น
 แดวเป่าแกแผดหายตะตายเป็นอน

นางพรายบอกว่าเราว่าชนแผน
 ไม่ววยแฉ่นแกวตาชยาอาวรณ์
 แม่ชองเจ้าเราจะบอกออกมารบ
 เจ้าพรายงามยามเย็นไม่เห็นใคร
 จะไปเรือนเพื่อนทางทักกลางมา
 เจ้าแห่งนตส์รณายกบายคตย
 เตี้ยแรงตบตักใจจะไตพัง
 ไอมพอกไม่เหมือนเพื่อนทงปวง
 วักระหมอยากเรียกพอดอก

ชนข้างชกตักคว่าไปปราไศรย
 หอบหายใจกๆเข้าหักคอ
 ยกแต่ต้อมมือไหวหยาใจผ่อ
 เรยกหม่อมพ้อเจ้าชอาชมาเดย
 พ้อชนข้างใจบุญเจ้าคุณเฮย
 ผงกเงยมันักทบหุงบตงไป
 เตี้ยงแฉ่งๆ ออนชบตบได้ต
 เจ้ากอดไว้มให้ตักตบชองนาย
 เขาตาแฝกผู้กตบให้ศัพหาย
 ทำตอยชยชมข่ากตบมาเรือนา

๐ ชนข้าง ออกดำหรงชอนใหญ่ให้เขยช
 เจ้าพตยเคตตอนคตยพินเหมือน

คนนอน

มาทำแทนเมอมนทบชวยรบชอน
 ชยนักอนเถตนะเจ้าอย่างเค้รำใจ
 แดวหายวบวความตามวได้ย
 เทยวรองให้หาแม่ระเงคอย
 หนักนตาหยดเหยาระตงเผาะผอย
 ให้หนักนอยใจพ้อพดตอดวง
 พ้อโกรรชงตั้งไรเบินใหญ่หดวง
 มีแต่ดวงตักตักไปหักคอ
 จะไปบอกแม่ฉนทองให้พองพ้อ

พ่อของเจ้านนษาขอขุนแผน

เอาทุกขรอนก่อนเก่าเอาไว้ฟัง
จึงจวนใจไม้มที่จะฟัง

ครั้นจะฟ้องร้องเอาเราจวน
แต่รออยู่ว่ายาทองประศรี

แมนไปถึงฟังพยายาพอพตาย
แต่ทางหนวอนคร้งจึงถึงบ้าน

ไอ้ใครเล่าเขาจะพาเจ้าคดาโคด

๐ เจ้าพตายงามถามซักตระหนัก
แน

ชายคนนมไซพอจะขอตา
ตั้งด่าแต่แม่คนของดกแก้ว
เพราะพ่อเคยงเคยงด้าไม่ปรารถ

ไปสู่ตายวายวงเสียดข้างหน้า
ขอตาแม่แต่นนบไป

ไอ้พ่อคุณขุนแผนของดุกเฮย
ต้องคิดคุกทุกขทุเรศเวทนา

๐ นางวันทองร้องไห้จิตต์หาย
ไอ้ดกแก้วแวดวาคะตาไป
จะเดยวหงววงวกระหระเหิน

เป็นคนแค่นกับขุนช้างแค่ง

หลัง

เดยวณอยู่ในคุกเป็นทุกขทน
มนทาถึงด้าหัดกขดต้น

แมนไม่พนมอมนจะอนคราย
อยู่บ้านกาญจนบุรีวัดเชิงหวาย

จะดบายบุญปลดอดคตอดไป
ทางกันดารเดินดงจะหลงไหล

นางร้องไห้ระอนกถนหน้าคา

พตางบอกแม่ดุกแค้นแค่นหนัก
หนา

ไปหย่าอยู่บ้านกาญจนบุรี
จะดับแถ้วตายเป็นไม่เห็น
อยู่ทนชวณจะบรโดย

ด้วยเกิดมามีกรรมจะทำใน
แถ้วร้องไห้หวดคคิดงบิคา

เมื่อไรเดยดุกจะได้ไปเห็นหน้า
เจ้าครวญครวว่าวาดด้วยฮาโดย

กอดเจ้าพตายงามน้อยระห้อยให้
หนทางบ้าค่าไม้พขไม้เคย
เจ้าจะเดินไปถูกฤตุกเฮย

โอ้ยากเย็นเข็ญใจอะไรเลย

เพราะกรรมเคยพรากศักดิ์ให้

พดด้วง

เดี๋ยวนี้เจ้าจะพรากไปใครแม่
พดด้วงด้อมด้อกอดแอบใจแนบกาย

แม่คะเดเห็นใครหน้าใจหาย
ตะนึ่งให้ไม่วายพะเยนาคา

○ จนจนค่านางคางคางพรางพราง ปิดอบอุกชายพรางนัยเด่นหน้า
อ้ายคีตริวิศวะจะตามมา
แต้วพากนคณคิตไปวัดเขา
แต้วเด้าความตามจริงทุกสิ่งไป
เฮาตูกอ้อนซ่อนใจเสียดในห้อง
ทานชรัวครมูเถ่าว่าเฮาจะ
ถ่าหากยามาคนจนถึงห้อง
ฉ่าตูกเดียงเฮียงตูกไม่เคย

เปิดอบอุกชายพรางนัยเด่นหน้า
แม่คะพาเจ้าไปฝากชรัวจนกว่า
เห็นตมถาวรคณเข้าไปกราบไหว้
เจ้าคุณได้โปรดด้วยช่วยชรัว
เผื่อพวกพ้องเรามาหาอย่าให้ปะ
ไว้ชรัวเกิดอยากตวัดตมเดย
กมถองกัจจวาศ์กาเอย
อย่าทักชเดยตมจะชรัวตม

อ้อนไว้

○ นางวันทองหมองหมางไม่ต่างทุกชั้
เห็นจนคำจ้ำดาทั้งช่าโดย
พอเข้าไปในรวด้าผัวโงง
แต่ช่าตมกรรมจ้งจ้ำเป็น
ชนบนเรือนเหมือนใจจะจากร้าง
เข้าในห้องหมองอารมณ์ไม่ตมประดี
คิดถึงตมผูกพันให้หวนออก
โอ้ตูกเดยเคยนอนแต่ก่อนไร
อยู่हतตहतพดด้วงไปจากแม่

กระหมวดจุกตูกยานาคาไหล
ตงบันไดเดินคิ้วด้วยจนเย็น
อ้ายตายโหงหักคยไม่ชอเห็น
ไตช่ายเชนนมาเบ็นต้าม
เห็นชนชางชงชงผนหดหงน
เห็นแต่ทนอนเป่าด้างเครั้าใจ
นาคาคกมอยผอยตะห้อยให้
จนเจ้าไตตมบเขานแต้ว
เมี่ยงแตเห็นแต่ฟูกของตูกแก้ว

ถึงทอมปลาดายกรายเกรนเป็นเคินดิง

บีกเจ้าชอนร่อนดงในดงเคย

แต่วรตวกตวเมียรองเดี่ยวใหม่

เจ้าจ่าโกดพ้อแล้วดุกแก้วเอ๋ย

เดี่ยวชอแฉ่แผกายนอนหงายเงย

จนตมเดยชบเซาด้วยเมามาย ฯ

๐ นวดนางวณทองค้อยอย่าง

เห็นชุนข้างหัดบด้อมอารมณ์หมาย

สระอนอนพนผูกถุกชาย

จนพดตพรายเพราะผิวเป็นควมาร

จิงเยบไถ่ได้ชนมกับด้อมตม

ทงเซอมนจันอบตกพดบหวาน

แหวนราคาห้าชงทองบางตะพาน

ตวันต้องการเก็บได้ในไถ่น้อย

ไปอยู่บ้านท่านย่าจะหายาก

เมื่ออดอยากอย่างไรได้ใช้ด้อย

แตวดงนกรกตรานาคายชอย

รำคาญค้อยดริยาจะคดงาไถ่ ฯ

๐ จะกล่าวถึงพดายงามทราวม

ฟังด้อมภารชย์ในห้องนงรองให้

ดั่งสาร

พวกคิษย์เงรเงนชคินชวยฝนไผด

มาดบได้แผดทมนคริน

แตวด้อมภารทานหัดบระงเบงยบ

ยงเยนเยบเยอกใจเมื่อไถ่ชน

เพราะตกแม่ผูกจตคคดถึงกน

เฝ้าไผ่ฝนเพอนแต่เห็นแม่มา

คเหวาร์ชองชองเดี่ยวงำเนยงแจ้ว

ให้แจ้วแจ้วว่าวณทองรองเรียกหา

สระคังใจไหววบทงหัดบตา

ร้องชานชาดคเดี่ยวแคเทียงคิน

ครนรรู้สึกนไกโหดหอย

เจ้าพดายนอยนงนอนถอนสระอน

จนเคาะระฆงหงเหงเหงเดี่ยวงเครง

ด้อมภารตนเตอนชคินสวดมนคเกน ฯ

ครน

๐ นางวณทองรองใหม่เอ่เกิดรุ่ง

นาคางฟุงฟ้าแดงเป็นแดงเด่น

ด้วยวัดเขาเข้าใจเคยไปเจน

โจงกระเบนมันเหมาะห่มเพดาะดำ

แต่วถอไถ่ได้ชนมผ้าห่มห่ม

ออกย่างคุ่มดินเหย้ากำถดดำ

ดงจากเรือนเขื่อนมาข้างท่าน้ำ
 ถึงวัดเขาเขาควัดถกน้อย
 จะนั่งหยุดพักจาจะช้าการ
 ให้ขนมส้มดกแก่ลูกกรก
 หนทางบ้านกาญจนบุรีตรงนี้แต่
 ขุดดำให้ไปให้ถึงเหมือนหนึ่งว่า
 จงหมายมุ่งทุ่งกว้างคามทาง
 เกวียน

แล้วไล่จุกผูกไถที่ไล่ของ
 แล้วกอดตอกผูกใจจะไถถกัน
 ขอเดชะพระไพร่ข้าไหวกราบ
 ทงไปเจ้าเขาเงินขอเชิญพา
 ทงพอกคุณขุนแผนแสนวิเศษ
 ช่วยดกชายพดายงามเมื่อยามจน
 นางครวญครวราว่านาตาก
 แม่อมทองครองเตียงถงเพียงน
 เคยกินนอนนอนแม่ไม่แห้ว
 ทงจกไรใครเจ้าจะเกดดำพัน
 นบมีมโตมาเห็นหน้าแม่
 โอได้ชาติวาสนาแม่อาภัพ
 จมผดผดกพดกจาก
 มามตูกตูกจากวิบากกรรม

แดวบริวารเดินตรงเขาดงคาด
 เห็นมาคอยนั่งท่าน้ำดงสาร
 ดาดมภารพามาบ่าสะแก
 ดงสารนักรจะร้างไปห่างแม่
 จำให้แน่นระอย่าหลงเที่ยววงเวียน
 ให้คนอย่าเป็นอาจารย์สอนอ่านเขียน
 ที่โตงเตงนตัดไปในไพรวัน

ให้แหวนทองทุกทำสิ่งมิ่งขวัญ
 ด้รอนอนออกปากฝากเทวา
 ช่วยกำหราบเลือดสิ่งหิมหิงษา
 ไปถึงยาอย่าให้หลงเที่ยววงวน
 บังเกิดเกศแก้วตาดีงาม
 ให้รอดพ้นโทษพาดถึงกาญจนบุรี
 เหมือนหนึ่งอกพพองเป็นหนองผี
 ได้สืบบิเศษแล้วจะแค้นถกกัน
 จะอ้าว้างเปิดดำใจในไพร่ดิ้นช้
 จะนับวันนับเดือนไปเดือนดับ
 จะห่างเหินหายเหมือนเมือเดือนดับ
 ให้ย่อยยับยากแค้นแสนระยำ
 จนแสนยากอย่างนแควมหน้า
 สอนร่ำรันทดสัดใจ ฯ

๐ เจ้าพดุงงามความแค้นตั้งสารแม่ ข้าเดียงแด่คุณานาคาไหล

แต่กราบกรานมารดาด้วยอาไธย
แต่ครงนมกรรมจะจำจาก
เที่ยวหาเพื่อขอให้ปะเตชะบุญ
แม้วรกลูกถูกริชยวารก
จะกินนอนนอนวาเมตตาเตือน
แม้วรทงของตูกจงกดับบ้าน
จะกมหน้าตาไปมิได้กตัญ

ลูกเติบโตใหญ่คงจะมาหาแม่คุณ
คงพลัดพรากแม่ไปเพราะไอชุน
ไม่ตามคุณมารดาจะมาเขอน
คนชนสังกหมนแค้นไม่แมนเหมือน
จะจากเรือนร้างแม่ไปแต่คว
เขาจะพาอวามแม่ทุกหัว
แม่ขย่มัวหมองนงจหงักใจ

๐ นางกวดจับตบหลังแดงตั้งธม

พอไปด้ศรีสวัสดิ์ก่าจตโรย
ลูกผู้ชายตายมอชนลือยศ
แดงพาดกชอกมาขวางท่าเกวียน
ดกกแตกแม่แมตดก
ตั้งอนราอาตาดด้วยอาไธย
เหตยอหลังขงเห็นแม่แต่เซม้น
แต่เหตยอเหตยอเหตยอตบอวญญา

อำนาจพรพดายน้อยระห้อยให้
จนเติบโตใหญ่ยังอดได้บจรเรียน
เจ้าจงอดค้ำห้าห้ามาเต็มย
จะจากเจียนใจซาคนหาใจ
ตางพนผกเพียงว่าเตอศตาไหล
แต่แฉงใจจากนางตามทางมา
แมกเห็นลูกน้อยระห้อยหา
ไอเปตาคาคางละอนยนตตง

๐ นางอนทงทงของมอกลอชุนข้าง ไม่เหมือนอย่างคนทงปองมัน

ชอกชายทงเมมเคมตะบง
ทุกเขนเข้าเค้รำหมองเฝ้ารังให้
ถึงยามกนถันรดีชคชอน

หวงหัง
กตบมาถึงเรือนราระการศรม
ด้วยอาไธยพดุงงามทรามถนอม
จนชูปบอมผิวพรรัตนทุกอนคน

๐ เจ้าพุดายงามความทางไปไกลดังทุ่ง เขมรมุ่งเขาเขนเคินตะชน
 ออกหลังบ้านคาศศระคุมเบญพมพณ รมรณรงเรียงคยงตะเคียน
 คันแกลงกรวางกระทุบชะอุมออก ทงชอศอกกุดไผ่เหมือนไม้เขน
 เจ้าพุดายเพ็ดพณปนพดางความทางเกอยน คดชดเคียนตมเวอยเฉอยเฉย

มา

ถึงโคกพ้องหนองสำพานบ้านกระเหรียง	เห็นโรงเรียงไรผ่ายทงชายชวา
พริกมะเขือเห็ดองามธวามคาว	ด้วักกาแกกถนแควบับชื้อ
เห็นไก่เคยเซยชุกชุกขุขุไม้	กระโหลกได้ตดเตยงมันเปรี้ยวเปรี้ยว
พบนกขุมขุมใหญ่ไต่กระพ้อ	มันบินหือให้ร้องกระหนองใจ
จนเห็นอยเมื่อยชื้อให้ท้อแท้	คิดถึงแมงจันทองแฉ้วรชงให้
พระสุริยาสำยณหลังไรไร	เหมือนจิดคใจเจ้าจะขาดตงรอนรอน
พอจอนพดบพมฝั่งจิงจอกนอย	วงรอยร่อยตามเขาเห่าหอน
แต่ยงเส้นโตมาให้อาวรณ์	ถึงคดคณนแดนบ้านกาญจนบุรี
เห็นจิดรางชวงเขาตุเกาแก	ยังมีแควรูปพระชนดิห์
โบลโบลราถนขานประตยออยู่ค	พอราตรีกรวยให้จ้อฮาไค้รยอน
ครนรงเขาเอาชนมทงด้มตม	ออกกนขมแฉ้วออกเตนเนินดังขร
ถึงบ้านกรวางทวงคนเขาหาบคอง	เห็นเด็กคองคนควายอองคองไป
ไม่รู้ความถามเหล่าพวกชาวบ้านว่าเรือนท้านทองประศรีขยู่ทไหน	
เด็กบ้านนอกบอกเล่าให้เขาใจ	แกอยไรไหนแนยงแฉ้วตบ
มะขมใหญ่ในบ้านกนหวานัก	ก็ไปตบขอยแกกขอยจับ
พาดวยไค้อายรภกขิกเคี้ยขบ	รายเหมือนกบผเล็ดแกเห็ดอคว

แต่หัวใจได้ ยนมะยมหัดน
 เห็นเด็กเด็กเตดตอดคอดเข้ามา
 ดงบนไคอายเด็กเด็กเด็กวง
 ชักโคตรเค้าเหต่ากอเอาพอเพียง
 มองเขม้นเห็นลูกหวัดจกน่อย
 ออย่าแอบอิงนงนงตงเทพพทม

๐ เจ้าพตายางามควมพรนชยนหยด ความกตวดีสุดแด่นกตวดีวเป็นหน
 จิงว่าฉานหัดานดอกบอกรให้
 ทงประศัรชหนาวาอเหม
 มาเถิดมาย่าจะให้ไมตรีบอง
 เจ้าพตายางามควมกตวดีจนควดีน
 แดงนกว่ายาควดีกวจะไร

๐ ทงประศัรชหลังเลียงดงผง
 มาแต่ไหนตงไทยหรือตงจีน
 เจ้าพตายนอยหตบแดงนบขอบ
 ขาเป็นตงพอชนแผนแด่นตงถาน
 จะมาหยาษาขอทงประศัร
 ยชเขม้นเห็นจรงทงตบอง
 แดงควาควชวเหลือไมเชอเจ้า
 จนหวัดหอยพตอยนอพออนนา
 ช่วยฝนไฟตให้เหตวเรวเรวเขา
 แกตกนาราวรดหมตวค

เป็นกงวดแหงกมองตามชองฝา
 แกนวยควาไมตรีบองคอยมอเมียง
 แกไตทงตาทอมนตอเถียง
 พอแวงเลียงอยบนตนมะยม
 เหมอ้ายจ้อยโจรป่าต่าชรม
 ดงมากม้หลังตองกระบองก ๑

อนทอยเมองดีพรณบานวนทง
 อายเจ้าเดหัดานชามนนาตอง
 แกคอยจ้องจะทำให้น่าใจ
 หยคชยนอยไมกตาดงมาได้
 โจนดงไปกรายยาคที่ต่าต่า ๑
 จะมตมกไม่ปรบเขาทรพยดีน
 เผอตกบนมะยมห่มหักราน
 ฉนเจบบอบแวงอยามตคตาดาน
 ขางฝ่ายมารดาชอแมงนทง
 อยกพตคณจะเลวควมเค้าหมอง
 กอดประคองรบชวญกตนาตา
 ชนตเอาหัดานรึกเบนหนกหนา
 แดงพามาชนเรอชนเคอนยายปล
 อเปตเอาชนตงหนาวอกมาน
 ชวชชดีโทรมชมนตงเบนชาม

แดงทาไฟให้ถ่านตั้งสารเหลือง
เจ้าขอไว้ใครบอกออกเนื้อความ

มานั่งเดื่อต้นไม้ปราไศรยถาม
จึงได้ตามชนมาถายาย ๆ

๐ เจ้าพถายนอยสร้อยเศวราแดงเตาเรือง แต่อยู่เมืองสุพรรณเหมือน
มีหมาย

แมงทองครองเวียงไคเคียงกาย
ให้ใบบัญชีข้างเหมือนนอย่างพ่อ
พาหัดานเทยอเตยวทางไปกตางไพร
แมงจับออกอกจาพยชอชนแผน
อยู่ไม่ได้ในสุพรรณจึงคนมา

ให้ชอพถายางามนอยแกวกตยใจ
มันตองต้อหัดานตองไม่ตองได้ย
เขาชอนไม้ทบค้อแทบมรณา
ชุนข้างแคณเคองคตฤชยา
ชอพงบญคุณเยาประดำจน ๆ

๐ ทองประศรัตอกชกผางผาง
ตอกเถาเทพทองคตองนาชุน
ท้าวเจ้าชอตกคตพอง
แกบนวดคำร้ออกพราพร
แม่ชวยชุนควนมาวาเป็นตก
พตางเรยถือใหม่ทในครว
พยบายเบยงเตยงตวาพอกชวาต
บ่างลุ่มไฟได้คตอกนชยงน

ทคชวยชางชากชชชวยหนาชน
จะฉวาคนเตยงทงเบนนาเอนต
ใหม่ตองโทษกรจนอชนห
พอมายูบ้านชวแดงชยักต
มันมีถกนพชานพตกระบานท
เขาแกงชวชวอปลตมาให้กน
ทงมอญตองเตกนาเขามาต
ตางทตบปานนอชชยคตอกนา ๆ

๐ ครนพตบค้ายชของทองประศรั
เขมบายศรันมแมงจอกแก้วมา
เทยนตอกไม้ไรชวอมะพราวพรอม
ตกประหล่ากำไตไชชอกทอง
เขาตอกใส่ให้ถ่านตั้งสารเหลือง
เหมือนพ้อแผนแค้นเหมือนไม่คตชนคตทา ทงหตาคมตบเป็นนอยบ

เรยชชวยปลตชวยเปตชว้เคหา
ได้ชวอปลตเปรยอชวอเขาพานรอง
นามนหอมแบ่งปรงพุงทงหอง
บอจกจาของพ้อเจ้าแต่เขวอมา
ตวยหนอเนชนกรกเป็นหนกหนา
ทง

พดางเรียกหาซากคนมาบนหอ
บายศรีตรงพรังพร้อมนมค้ำนบ

๐ ขวัญพ่อพดางามทรามดงวาศ
ถ้วนของขวัญจันทร์จวงพวงมาโดย
เห็นแต่เนื้อเดื่อถึงหยิ่งดิงคาง
ขวัญมาหาฆ่าเดืออฆ่าพดิดเพด็น
แล้วจุดเทียนเวียนวงตั้งให้มาว
คอรบเทียบเวียนตั้งเป็นวงไป
มะพร้าวอ่อนบ่อนเจ้าทางชาวขวัญ
ให้สาวถ้าวตาดเวียงทเลียงด

๐ พ่อเมอเมองดง เอापงเป็นเยา
ขวัญอ่อนร้อนเร่ หัวเหวดู้กาย
ขวัญเผื่อเมอเมิน ขอเชิญขวัญพ่อ
ชาวเห็นยวเต็มพอม ชาวบ้อมเต็มบ้ำขวัญเจ้าจงมา ถ้กายพตายเซย ๑
๐ แล้วพวงมอญซ่อนซอเลียงอ้อแอ้ ร้องทระแยของกะเหาะยาย

๐ ออระหน่ายพดางามพดทรามเซย
ให้อยุดกนคตมเมยด้าว
มอญนามาขวัญจงบรรเทิง
ทองประศรีวัดใจโหเงินบาท
ถึงเวดาพาเจ้าเซาทนอน
๐ เจ้าพดางามถามย้าว่าพอแผน
ไม่เคยคุณคุณย้าช่วยพาไป

โหิงศอต่อกนเป็นอนตบ
เจริญรับนึ่งขวัญร่ำพรรณไป ๑
มาชมภาชนะทองอันส่องใส
ขวัญอย่าไปบ้ำเขาตำเนาเนิน
จะอ้างอ้างเวียดกระหกระเหิน
จงเจริญร้อยมือยามไภย
มันให้กราดเกรียวดงนุ่นไหว
แล้วดับไฟโบกคควนให้ทนท
กระแจะจันทนเจมหน้าเป็นราศ
มาชอป้อชชนทาขวัญนาย ๑
ชดปดอชดชาว ขวัญเจ้าคกทหาย
อัยปตายยงยุง ท้องท่งท่งนา
พงชอเลียงอ้อ ขวัญพ่อเจ้าจ่า
ขวัญเจ้าจ่า
ด้กายพตายเซย ๑
๐ ร้องทระแยของกะเหาะยาย

๐ ขวัญเซยกกกระเนียงเกรียงเกดิง
เนียงกระราวกนคะตะเตงเคดิง
จะเบ็งยี้กะปโปน
เห็นแต่ทาดพรังพร้อมตอมถัดตอน
มีฟกหมอนมั่งม้านด้าราญใจ ๑
๐ ตองคบบแคนเคองเซญเป็นโหม
พอดานโตเห็นทหน้าปดาคอ

013377
-9.FEB.1977

ได้ฟังหลานท่านย่านาคาตก
พอเอ็งย่ำว่าไรเขาไม่กลัว

ไปทูลขอพระองค์ทรงพระโกรธ
แต่ไม่ต้องจงจำอย่าพึ่ง

รุ่งพรุ่งนี้เสวยจะพาเจ้า
ให้พอเห็นเย็นอารมณ์ได้ชมเชย

◦ เห็นแสงทองหมองจิตคิดถึงลูก ตั้งบ่าวผูกข้างตีประคับใหญ่

ได้ข่าวปลงผ้าผ่อนก่อนตะไผ่

ทงปญญาดำคุดแกพลูหมาก

อ้ายกุดตาหุดตเป็นหมอกความ

ดงบางขามข้ามบ้านสะพานโสดง

ต้องวันครึ่งถึงกรุงอยุธยา

◦ จะกด้าวฝ้ายนายขุนแผนทแถมทุกซ แต่คิดคูกุขัตของให้หมองหมอง

อยู่หับเผยเคยระอาดขาดตัวเอง

ผมยวอเกด้ากระหวัดคึดไม่เข้า

อยู่เปด้าเปด้าเด้ากัจนพันก้าตั้ง

ให้นางแก้วกิริยาช่วยทาร์ก

ไบตะบาทคาคัดไคด้วยงายคาย

พอมารตามาถึงทบรบเขาห้อง

เห็นลูกชายพดายงามถามทันไค

◦ ทองประศัรขแจ่งแกดงเด้า

แด้วบอกความตามทมิศัศรุ

ตั้งนอกอกอาครว่าทลหัว

เพราะเมามัวเมียดาวนางชาววัง

ให้ตงโทษทนทุกซไคคูกขัง

ถึงตีบตีแต่ดียงไม่พนเคย

ไปหาเขาอยู่ทที่บรึมหับเผย

พดจนเคยตีหมัดบระงับไป ๆ

ตั้งบ่าวผูกข้างตีประคับใหญ่

กับไคไฟพักแพงแแดงหน้าคาค

จะไปฝากขุนแผนแแดงตั้งถาร

แด้วพาหลานขึ้นข้างเดินทางมา

ออกท่งโด่งเถยทวงไปข้างขวา

ดงเดินพาพดายงามไปตามทวง ๆ

จนผอมซบรูปร่างคุดรงรัง

เหตุคัวยเขาตงทนทงมนคัขตั้ง

อูด้าหิ้งท้าการถ่านกระทาย

ขุนแผนถักขอมวัดกระหวัดทววย

แฉงนไคชายทงเรอนออกเกดตงไป

ทงชาวขงผู้คนชนมาให้

นลุกใครหน้าคาน่าเช่นคั ๆ

นลุกเจ้าแด้วเบนไรไคเจยยหนู

ขุนแผนรวิบขอญูกถนหน้าคาค

เขาดำรวมดอดคอกอดจับแล้วตบหลัง
 แค้นขนข้างตึงจะคนสั้นชวา
 ถูคกร้าพาดันทองไปครองค
 ทงตกเตาเอาไปฆ่าเหมือนม้าว
 อดนาคำจะไปให้ถึงบ้าน
 ถูกผู้ชายตายไหนก็ตายไป

○ ท่านยาของประศรีว่าพ่อ
 ไปฆ่าผิดคิดว่าฆ่าขุนช้าง
 ถูกของเจ้าเตาจะมาหาเจ้าแล้ว
 จงฟังแม่แต่ท่านนแต่ถกนไป
 ถูกของเจ้าเตาแม่จะรับเลี้ยง
 ทกรวโกรชโทษกรจะผ่นคนตาย คราวเคราะห์ร้ายเจ้าจึงเจยมเส็งยมคน
 ไบราณท่านส้มตุ่มนุษยน
 ที่ทุกขโศกโรคร้อนค้อยผ่นอนปรน

○ ครานนขุนแผนแค้นสภาพ
 ถูกเห็นแม่คุณค้อยอุ้นใจ
 อันคำหริบตำราสารพัด
 ถัดมหลังตรงไหนไซ้ออกค
 แล้วตบหลังถึงความพยายงามน้อย
 รุ่งโรจน์ไม่สู้วิชา
 เรายากแควแควตาอย่าประมาท
 ทุกวันนมแต่ย่างการณ

นำคาพรังพรังพรายทงชายชวา
 มั่นชะตาชะเตยจนเคยค
 เห็นว่ากถอดดีชัยไม่คคหัว
 หมายถึงกถอดแล้วกรรมง อ้ายจ้งไร
 ดับกระบานหัวเชือดให้เด็ดโหด
 ขดใจดีชัยคคคพันฟาง ๆ

แม่จะขอทานทักเหมือนชดชวาง
 จะสู้บสร้างบาปกรรมไปทำไม
 ไซ้เชือดแควเจ้ายงมอยุ่ทไหน
 พ่อจะได้ภางนารักษากาย
 ช่วยกถอดมเกตยงเตยงไว้ได้ถวาย
 ยากแควมีไหมดำเร้จถึงเจ็ดหน
 คงจะพันโทษทนต์ที่ไม่บรโดย ๆ
 ก้มกราบมารดานาตาโหด
 ช่วยสอนให้พยายงามเรียนควมรู
 ถูกเก็บจัดแจงไว้ทไหนค
 ทงของครของพ่อตอกนมา
 เจ้าจ้งคชยราเรียนเขียนคคค
 ไปเบองหน้าเตบใหญ่จะให้คณ
 ทงสันญาตสันเชอจะเกอหนน
 พ่อพงบุญเกิดถูกได้ปดกเถยง

จนกว่าจะเหมือนนกขมิ้น

อันพอนมโดยไกลเคียง

พดวงกอดพดางงามแอบใจแนบอก นาคาคถพร่างพรายทงชายชวา

ไซ้มกรรมทำไฉนแต่ไรมา

มาหาพ่อพ่อไม่สิ่งไรผูก

อยู่ห้อยกบขนบงคงกระพัน

ถึงตาทอเท่าไรอย่าไต่เถียง

ไม่ไต่เถียงตลกแด่พระแก้วตา

พอเห็นหน้าตลกแด่จะแค้นก้น

ยังแต่ตลกประจำจะทำขวัญ

ไต่บองก้นกายาข้างหน้าไป

๐ เจ้าพดางงามความแค้นตั้งสำรพ้อ นาคาคถคอดตลกชกชกโหด

รับคำร่ำว่าประดำใจ

ไต่ตลกนาคาชาวทุกเขาคา

ให้พ่อพมทบทกขเดวตูกยา

ฉันใดรอยด้วยช่วยบิดา

ที่ขอทำพมผลจะหักหา

จะอุสาให้เถาเรียนนค้อยเพียรไป

๐ ชุนแผนแค้นตั้งจาติจะชาติจิดคิ กระจิตรีว่าจะหาไหน

นำส่งสำรทำนยาพดอยยาโดย

ชุนแผนว่ากระขี้ขี้ไม่ได้

เหมือนนกขมิ้นรอกกตงเมิน

แต่พอนเจ้ากรรมมรธา

คนทงหุดย่นวมลกกนเคย

ทงชาวปลาดำรพมทกคณ

ค้อยเบาใจไม่พกตองตลกตา

ถาแมนเจ้าเจ้ารยนคความรีไต่

ถวายนตวพระองคทงจรณ

นาคาโหดพวากพวากเพราะยากเย็น

ในคอกใหญ่ยากแค้นมันแค้นเจ็ญ

มิไต่เงินโทษทณตังก้นเจย

ขมญาคให้ขี้ขี้บในหีบผะ

เขาจะเดยพ้อไม่ต้องตลกจงจำ

พระทมนสิริเชอชวยขบอุปถมภ

คนทานถวณพาดวยปราน

จะพาไปพงพระจมนสิริ

จะไต่มเกยรตยศปวากฎไป

๐ พดางงามน้อยสร้อยเศวราบริบเจ้าคะ ดิฉันจะพากเพียรเรียนให้ได้

กว้างพุกจาพาทค้อยขี้ใจ

จนจนไกลโพยเพดถึงเวตา

ทองประศรีตั้งความว่ายามคำ
 ชุนแผนแสนดีท่านไหว้มารดา
 ตามยามาพนทบทพิชัย
 ทงชุนแผนแสนดีชาติเพียงชาติใจ
 ไปชุนข้างข้างจิตทาการ้อง
 ออกข้ามทุ่งกรุงศรีอยุธยา
 ๐ อินเรื่องราวกล่าวความพยายางามนวย ค่อยเรียบรอยเรียนครุ-

ทงขอมไทยไต่ต้นกษนด
 บัดมงตงตวณะบิตตลอด
 หัวใจกริตอิทธิเจเด่นหักถ
 เข้าในห้องตองวิชาประจำเด็ก
 มหาทมนนยงคกงระพิน
 แล้วทำคหวหัวใจคมีได้
 ดักคนมนตจงงกำบังกาย
 ทงเรียนขรรคมกรมฐานนพพานสูตร ร้องเรียกพศพรายปราบกำหราบผ
 ผูกพยนต์หันเหยาเขารวด
 จนอายุพยายางามลับด้ามขบ
 ด้วยเนื้อแตกแรกวันละมนตา
 ในคาถดมคมขาคดำขบ
 ทองประศรีจิตใจได้ฤกษ์ยาม
 จะ โจนจกสักคิบชนลับคา
 พวกเพื่อนบ้านจามาฆ่าทมหากพ

แม่จะจำจากพ่อแก้วไปแล้วหนา
 พลายงามตาพ่อลูกผูกอาไโดย
 ไม่ดื่มเลยเหตยวหนานาคาไหล
 ต่างอาไโดยแลดับวบวิญญา
 พ่อเตือนสั่งองแต่งด้ว่างกลางเวหา
 รับกดมมาถิงบ้านกาญจนบุรี

ทองประศรี

เรียนคนภรรยาพศพรเวทมนต์
 แล้วถอนถอดถกตองเบรื่องหน
 แล้วเดามนตเด็กชมกนนามน
 แทงจนเหตกแลมดูยชน
 ทงเจชยันดากเหมือนไม้เคดอันคถาย
 เด้ตะไซ้ครวนได้ตั้งใจหมาย
 เมฆนายสุร์ยจันทรชนด
 ทองประศรีสอนหลานช้านาญมา
 คชวอดบชวนทวนเป็นนวลหน้า
 กรยาแย้มยิ้มทิงมิงงาม
 ใครแลดับรักใคร่ปราไ้รยถาม
 ได้ลับด้ามบี่แล้วหลานแก้วก
 แกทำนายาจนตมคตนม
 บางบดปี่เสื่อดำดาดดาพรมเจยม

ทั้งหม้อเงินหม้อทองตำรองตั้ง

อศมจนทชนพระกตระเตรียม
ถึงอนันตมนตชรวงเกิดเถา

พอพัฒนาทยศาดตระดัชการ
นังสัดดมมตจนจบพอพดบคา

ผู้ชายเลี้ยงคเบยคสาวชาวละวา
ผู้หญิงหยิกตะกายผู้ชายทบ

จนอห่งคตงใจถมโอดา

ทองประศรีดีใจวาใครแพ
แล้วให้หลานผดตติผามาเกกิง

ชรวงเกิดแถมองเห็นทองประศรี

เจ้าชรวงยาอาปากนาหมากพร
เคยจนเถาเจ้าชุนแผนยงคตคูก

ท่านชรวงครตพอของอชพตาย

ท่านชรวงครตพอของอชพตาย

เมื่อความรูกต่อนเจ้าหตอนใจ

อ้ายเจ้าชูกใจความาแตกอน

หิวเราะพดางทางเอกเซนก้อง

เห็นหนารกตถขณะกณดาด

ถาดงอนชนโรคโอดถยาม

แตกมเมยเสยถนคตบตบ

แต่ชายนช้หลังจั้งงงวช

มทองตั้งชได้นามนคไวดจนเบยม

ตามธรรมเนยมชองกตองนตองทาน

อัยวดเขาชนโกไถดกับบ้าน

ท่านสัมภารพาพระสงฆ์สิบองคมา

กชคตนามนคถาดเตยงนาคณา

เตยงเยอ้ายอัยคชตเมอชตนา

เตยงหนบหนบเหนาะเหนะแะระชยา

ตกชนปตากนออกองเตยงคตง

ตงกนแแต่อชยคตบตอหิง

เขาไปนังกราบกรานสัมภารคร

ถามว่าน้ตลกใครเถาไช้หนู

เถาให้รู้แต่คตบมาจนปตาย

น้โกนจุกแแต่จะไค้ไปถวช

เพราะหคตตายเคตตอนบ่างถาอย่างไว

ทุกอ้ายแผนถอยแทไม่แกช

ยั้งจิงไปเชาคคตงนุกจิง

จะทกชรือนอชนหุเพราะผู้หญิง

พินจันงคกายเจ้าพตายงาม

จะมีวถ้านาคชคานหาม

กตองคตมตกษณะวาจะรวช

คตวคานทรบชวคตบตอวช

คชงถกตอชตโมภโภภโภภ

แดงท่านหรือหรือจ้อออหน
 กแต่ว่าอายุสิบแปดปี
 ทงเมยสาวชาวเหนือเป็นเซอแถว
 อินอัยชนแผนพอของออพตาย
 หนีแดนลี้ซไม่ทุกชร้อน
 ทงประศร์ดีใจไหวเจ้าคุณ
 ดมภารรับกดับมายังฮาวาด
 หาเดภามาทอทวด
 คุท่านของพองเคอเลี้ยงออแอ
 คารของศร์ดีแดชนรุกรนครบ
 แดงนายทงดงโด่งเลี้ยงโด่งโดก
 ฝ้ายนายเพชรเม็ดมากดากซำซำ
 ล้วนนายมาพระยานทักคนตลก
 คาห้องอัยว่าภาษาดาจ
 ครึงรุ่งเช้าเจ้าพตายกโกนจุก
 จนผมายาเจ้าได้คตมหัดไทย
 เดชะบุญทูลของพ่อพันโทษ
 แดงนงกตรกตราจนราตรี
 ทำคดงคกล้าเฝ้าออนด้วยออนหวาน
 จะได้เฝ้าเจ้าชีวิตชิดชอบพอ

มินเจ้าชูกินการหุดานอศร์
 จะไดทหมนชุนเป็นมุดนาย
 ออนนแดงมนจะนาพาฉิบหาย
 จะปรายเคอชนยใหม่กน
 ไคเคียงนอนนงเกเอเป็นทชุน
 ช่วยแบ่งบุญให้ไคฟนคนดักท
 เดียงพินพาทยพวกพองทงประศร์
 ท่านตามข้างประทศถนนครบ
 พวกคนแกชอบหูว่ารับ
 กรบกระทบทำหุดอกแดงกรอกตา
 ว่ากระโชกกระชนชนหนกหนา
 ดงด้ามวาดของศอกเหมือนบออกยาว
 ว่าหยกหยกหยามซำคนฮาวา
 แดงดงกราวเชดเพลงโห่งเห่งไป
 เป็นพันทชพนรอนนอนหลับไหล
 คิคจะใครไปเป็นซำผายชุด
 เหมือนไคไปรบคิเป็นนาค
 เขาข้างทอนยานาตาตลอด
 พรงนหุดานจะตาไปหาพ่อ
 ทูลขอเผื่อจะไปรดโทษที่ทณท

๐ ทงประศร์ดีใจให้อนุญาตเจ้าเซอชาติองค์พตายจงผายผัน
 จะได้ช่วยพ่อแม่คิดแก่กัน ตามกตัญญูเถิดประเสริฐดี

ย่าจะให้ไปส่งจนถึงพ่อ
 ตามแต่บุญวาสนาเรามี
 มีลูกเต่าเต่าทำให้ชาทุกข
 โรคกษานอบทงหอบใจ
 เจ้าจงจำตำราที่ย่าสอน
 ย่าจะให้ไอ้พดด้ไอ้ปดไอ้ปู้
 พ่อถอร่มส้มปักคันท่า
 พุดจันดักตรกรกับหูดานคน

๐ รูดักกายยายของประศรีย่า เขาเงินผ้าเสื้อได้ในกำปั้น
 ทงหูดานขาวปลาดำรพัน
 พดายงามดาษาช่วยอวยสวดศักดิ์
 ชนช้หลังพงดะเทินเดินตามทาง
 ไปหาพ่อพอบนึ่งนบมอบ
 เจ้าพดายน้อยคอยเด่าให้เข้าใจ

๐ ชนแผนแสนสวดคือนญาคว่า จงอย่าห้ส้มตระกูลเกิดเหตุหัว
 พ่อพงศ์พดายหมาขคักขยานกถัดว จะพาดัวเจ้าไปให้พระนาย
 แดวรักใช้ไต่ตามถึงคางมู
 ที่เขาออกบอกความตามอบาย
 พยเอียงของกตองยาเขาคาพดบ
 ชวนลูกชายพดายงามตามกันมา
 ชนบับได้ไฟอร่ามถามพดกบาว
 ตรงนาหุอรตรงยงหยดมออง

จังพาดัวไปหาพระหมื่นศรี
 ๐ นยานนบอินจะบวรโดย
 ไม่มีตุ้ชดักเวदानาคาไหล
 ใครจะได้เผาผีกรมู
 จะถาวรเพิ่มยศไม่อดตุ้
 เข้าไปอยู่ติดตามทงถ่ามคน
 หุงข้าวปลาดำรพดไม่ขัดذن
 แดวถัดบจันแจ่มแจ้งแด่งตะวัน

ชนชนบวรทุกดัประคับข้าง
 ได้ฤกษ์พาดำรพดไม่ขัดชวาง
 ไม่แรมค่างขำมท่งถึงกรุงไกร
 ชนแผนลอบไต่ตามความส่งไดย
 ถกจะใครให้พระนายถวยตัว

ให้ทงคู้ได้ส้มขารมณั้หมาย
 สอนตูกชายอยู่จนสนรยา
 ถึงเดินพบผู้ใดไม่เห็นหน้า
 ไปเคหาพระหมื่นศรีทรมคดอง
 พอรู้อ่าวว่าสบายค้อยคตายหมอง
 หมื่นศรีร้องเรียกความมาดีเกิดอ

ด้วยรักใคร่ใจซื่อถ้อยวาเพอน
ขุนแผนพาตูกไปนั่งไหว้เธอ

○ ขุนแผนบอกออกจากรั้ววังทอง
เขาความหลังทงนพพรธรรณา
ด้วยไม้มทเห็นแต่เป็นโทษ
เป็นทพวงจมาจการฎ
อนดิชรายัดอนตูกอ้อนแถ้ว
ถ้ากระไรได้ชองเห็นชอบกต

○ พระหมื่นศรีดีใจปราไศรยทัก
เบนชาเฝ้าเจ ชวดอชยาคคคราม
ไฉนจะถวายเป็นช่วยบ้ายเบียง
ทกนอชยัคคนชองเวราม
ขุนแผนเฝ้าเจ้ากรวยวารัก
กเอนดอชยวาเกดอถองเชอจน
แต่ลัดชวยด้วยวาอาษาหลวง
จริงนะเจ้าเรากคคตทกคณน

○ นายขุนแผนแล่นชนไหคนอก
ลัดถนถนถน :ตาแถ้ววาพตาง
จนยากเย็นเป็น โทษถึงโหดไร
กหมายมนกคณญูถงอชยัค
อนดิชรายพตางตามแต่พอ
พตางตบหลังตั้งตูกผูกอาตย

ไม่มากเมื่อนหน้าหนัดเต็มอ
ถามวาเออนันใครทไทนมาฯ

จะพามามอบไว้ให้เจ้าคุณ
พระนวยโปรดชวยเหลือเกอหนน
เขาแต่บุญเกิดพอเจ้าเมอคราวจน
เห็นคตองแถ้วจการคักพอผกณ
ชวยผอนปรน โปรดถวายเป็นพตางมาฯ

มสังครามเมื่อไรคงโตด
ให้ชบเตียงตกรักเป็นคักคคค
อชยเรอนนงนอชยไมเรอนน
จนเจอนจกระแถ้วนตวยด้วยหตยทน
ทชตถนถนถนพตไมชตถน
คตอโตทวงทกอนจะผอนผน
คชชวยกนไปกถากายจะวตยววงฯ

อถ่าหยกมอไหววมโตหวมวง
พอเหมอนอชยพอแม่ชวยแกทกช
ยงตั้งให้ชวอปลาเป็นผาดก
กรวบพอทกทกคคคชชใจ
ตูกจะชอกรวบตาช่าไมได้
พอจะไปก่อนแถ้วนะแถ้วตา

อยู่ฟังบุญคุณพ่อคือไปเกิด จะประเด็กรัฐสมหวังเป็นฝั่งฝ้า
แถวดวงเรือนเดือนดวงกระจ่างตากกตบมาหีบเผยทเคยนอน ฯ

๐ ครานนจมนครเส้าวกรชวราช เรียกพลายงามทรามดีวาติมาตั้งถัน
จะเป็นข้าจมนนทรวิบนนทร อย่านนอนเปล่าเปล้าไม่เข้าการ
พระกำหนดกฎหมายมีหลายเต็มเก็บไว้ตามคูใหญ่ไขออกอ่าน
กรมศักดิ์หักไชยพระไอยการ มณฑัยรบาดพระบัญญัติตัดด้านวน
แถวให้รัฐภษิตบณฑิตพระร่วง ตามกระทรวงผิดชอบคิดส้อบถวน
ราชาศัพท์รบตั้ง ไหบังควรวุจถวนถใจจึงใดการ
ทไมล์วระไรผู้ใหญ่เด็ก มหาตเด็กด้ามคือพอดกหลาน
เดี่ยวตระกูลตั้งญัตติประมาณ เพราะเกยจครานคราคราเหมือน

พรั้มขญ

นตวจาเหล้ากอทองพ้อมแม่ อย่าเชอนแซ่ฮ้อห้าห้าห้าห้าห้า
แถวจุดแจ่งห้องหีบให้หัดบนอน ไม่ฮาวรณเชอชวยเดยงเป็นเทยง

ธรรม ฯ

๐ ครานนพดลางามทรามดีวาติ แหตมณฑิตเดชมบัญญาชยัน
อยู่บ้านพระหมนศรยนศครน ทุกคนวนตามหลังเขาหวังใน
เชอเขเฝ้าจากนงบงไมดัด คอยฟังตรัสตรีกตราชญาไศรย
ค้อยรักจผิดชอบรอบคอบไป ด้วยมโศคบเพื่อนเทยวเชอนแซ
ครนอยบ้านอ่านคำพระธรรมคำดีศรี คำหรับราชตั้งครามตามกระแต่
ค้อยชนช่มหน่มระกอดพ้อแพ นางสาวแต่ได้ใจจะใครพบ
เขาไปมาหาดีไมเรเกยว แต่พอเหตุยวเห็นผู้หญิงทวงหลบ
ฮ้อห้าเพียรเรียนนคจุนครบ วิชาบธรรมเนยมกเจยมใจ ฯ

๐ ครานนทานพระจันทน์ศรี ถึงวัดโคกของก่องไผ่

จึ่งจัดแจงแต่งรูปเทียนดอกไม้ จะเข้าไปทตถวายเจ้าพดายงาม	
นุ่งส้มปักชกกดทับจับสัตว์	ครนเด็จพระจตุรพถำรญาชนคนทาม
พอกขำคนอดหมานถอพานตาม	เจ้าพดายงามตามหลังเข้าวังใน
ถึงพระถานวานเขาพอกชาวท	ทศอยมกรียาอชฌมาไศรย
ถอพานทองรองรูปเทียนดอกไม้	ยกเข้าไปเตรียมคตงพอมังคกร
ให้พดายงามตามไปนั่งตรงคตงของ	ตามทำนองพระหมนศรีดังถถถถ
ฝ่ายเข้าเฝ้าเจ้าพระยาเวดาจวน	ค่างถถถถถถเข้ามาหน้าพระโรง
นุ่งส้มปักชกชายกรายกรตถถ	ฝำกราบเห็นแนบหน้าค้อาถถ
พอเวदानาถถถถถถ	เข้าพระโรงพร้อมหน้าข้าราชการ

๐ ครานนพระองค์ผู้ทรงเดช

สถิตยแทนแฉ่นฟ้าไอพาวพร	มังกฎเกศอัยุชยามหาดถถถ
ห้ามแห่นแนนหนนถถถถถถ	ถถถถถถเมืองฟ้าสุธาโดย
ระเรอริบชบรของทำนองใน	งามประกอบกรียาอชฌมาไศรย
ยามกถถถถถถนถถถถถถ	ถถถถถถไทยทุกเวลา
ทงเหนือไคไพไรไม่มมา	มีแต่ครตถถถถถถถถถ
ตวยเคระบญญาอานภาพ	ถถถถถถใจไพไรฟ้าประชา
แต่บรรตราเข้าเฝ้าถถถถ	มีแต่ถถถถถถถถถถถถ
	ใครทำคไคประถถถถถถ

๐ ฝ่ายพระจันทน์ศรีเสด็จวชิรราช ชภิวาทบาทมุตถถถถถถ

ขอเคระพระกรถถถถถถ	ดอกไม้รูปเทียนทองของพดายงาม
บุคตรจนแผนแฉ่นถถถถถถ	ความรุ่มเรียบรบบไม่หยาม

จะขอรองมฤตกาพยายาม พดางกราบตามที่ตั้งดับตรีบังโองการ ฯ
 ๐ ครานันต์มเด็จพระพันวษา เหลือบเห็นหน้าพดางงามความดังตำ
 จะออกพระโอรสไปรดขุนแผนแต่บัดนั้น แต่กรรมนั้นบันดาตด
 พระไทย

ให้เค็ดมพระองค์ทรงกตอนตะครนอก นึกไม่ออกเวียนวงให้หัดงโหด
 ดมประการชกจกคิดได้ กตบเข้าในแทนที่ศรีได้ยา ฯ
 ๐ อันเรื่องราวกล่าวความพดางงามดีวาคิ เป็นมหาดเล็กแต่ด้วย
 แก้วกตดำ

อยู่ด้วยพระหมื่นศรีสุพรรณ
 มุทนายถนหน้ากปราน
 ถึงวาทานจางวางทองงอน

เฝ้าเวตาเข้าเฝ้าไม่เจนน
 มิได้มีใครรังเกียจเคียดคน
 ก็ฝากตัวกตดททุกคนไป